STRATENÍ SUSEDIA
žili medzi nami

Literárna súťaž pre študentov

Zborník súťažných prác

Knižnica Antona Bernoláka
v Nových Zámkoch
Židovská náboženská obec
Nové Zámky

Nové Zámky
21. 9. 2014

Knižnica Antona Bernoláka v Nových Zámkoch
Židovská náboženská obec Nové Zámky
Dokumentačné stredisko holokaustu Bratislava

Zborník súťažných prác

Názov: STRATENÍ SUSEDIA – ŽILI MEDZI NAMI
Podnázov: Literárna súťaž pre študentov

Vyhlasovatelia: Knižnica A. Bernoláka v Nových Zámkoch
Židovská náboženská obec Nové Zámky
Dokumentačné stredisko holokaustu Bratislava

Forma: Zborník súťažných prác

Zostavovateľky: Mária Feldinszká, Mgr. Lenka Otrubová
Zodpovedná redaktorka: Mgr. Ľubica Červená
Grafická úprava: Mária Feldinszká

Vydavateľ: Knižnica A. Bernoláka v Nových Zámkoch
Židovská náboženská obec Nové Zámky
Rok vydania: 2014
Vydanie: 1.
Počet strán: 88
Forma vydania: CD-ROM, elektronický dokument [ED]
Náklad: 30 ks
Umiestnenie ED: www.abkniznica.sk/edičná činnosť/dokumenty/zborníky

ISBN 978-80-89733-00-2

O B S A H

ÚBaR: *Literárna súťaž STRATENÍ SUSEDIA – žili medzi nami* 2

Valábková, Rebeka: *Nenájdení – nenájdení* 3
Košťál, Pavol: *Hrdinovia alebo zbabelci?* 12
Schronerová, Kristína: *Príbeh starej ženy* 14
Holomáň, Enrik: *Aký by bol súčasný svet? : (Úvaha)* 18
Beňo, Zsuzsanna: *Az ipolysági és a palásti zsidóság holokausztja : (történelmi esszé) (Holokaust šahanských a plášťovských Židov (historická esej))* 19
Čereš, Martin: *Holokaust* 37
Kelebercová, Lívia: *Stalo sa...* 39
Blahutová, Bianca: *Zlý svet* 41
Gogová, Veronika: *Stratení susedia – žili medzi nami* 45
Barusová, Barbora: *Holokaust* 47
Jelínková, Dominika: *Kto dal človeku právo zabíjať* 50
Forgách, František: *Neblahá história* 52
Šalgóová, Alexandra: *Holokaust* 54

Nesúťažné príspevky
Morochovičová-Cvyk, Kveta: *Žltá hviezda* 56
Števon: *Spomienka na ťažké obdobie* 58

Braunfeldová, Ingrid, PaedDr.: *Milí čitatelia!* 62

Porotcovia súťaže - vizitky
PaedDr. Ingrid Braunfeldová 64
doc. Ing. Tomáš Lang, PhD. 64
PhDr. Monika Vrzgulová, CSc. 65

Záverečné resumé 67

Prílohy
Propozície literárnej súťaže 70
Odporúčaná literatúra 72
Oslovujúci list riaditeľov škôl 77
Stanovené hodnotiace kritériá 78
Pozvánka na koncert VI. ročníka projektu Židovská kultúra a umenie 2014 spojený s vyhlásením výsledkov literárnej súťaže 79
Z vyhlásenia výsledkov literárnej súťaže STRATENÍ SUSEDIA - ŽILI MEDZI NAMI 80
Fotodokumentácia z vyhlásenia výsledkov... 83

Literárna súťaž STRATENÍ SUSEDIA – žili medzi nami

Podnet na vyhlásenie literárnej súťaže, ktorej témou mal byť HOLOKAUST prišiel od predsedu Židovskej náboženskej obce Nové Zámky, pána doc. Ing. Tomáša Langa, PhD. 70. výročie od začiatku deportácie židovského obyvateľstva na južnom Slovensku bolo vhodnou príležitosťou. Riaditeľka Knižnice Antona Bernoláka v Nových Zámkoch Mgr. Ľubica Červená dobrú myšlienku podporila a tým vyjadrila súhlas na jej realizáciu. O rozbehnutí súťaže bolo rozhodnuté. Literárnu súťaž, ktorej názov STRATENÍ SUSEDIA – žili medzi nami bol odvodený od úspešného študentského vzdelávacieho projektu Nadácie Milana Šimečku Stratení susedia – zabudnutá história, dostal do svojej réžii Úsek bibliografie a regionalistiky. Neskôr sa medzi organizátorov zaradilo i Dokumentačné stredisko holokaustu Bratislava.

Začiatkom roka 2014 sme pripravili ***propozície literárnej súťaže*** (viď príloha). Oslovili sme 65 stredných škôl Nitrianskeho samosprávneho kraja z okresov Komárno, Levice, Nitra, Nové Zámky, Šaľa, Topoľčany, Zlaté Moravce a Gymnáziá v Galante (viď príloha). Taktiež sme oslovili redakcie regionálnych médií, ktoré informovali o vyhlásení literárnej súťaže pre študentov stredných škôl pod názvom ***STRATENÍ SUSEDIA – žili medzi nami.*** Emblém súťaže, propozície súťaže, odporúčaná literatúra k súťaži boli uverejnené na webovej stránke knižnice: www.abkniznica.sk.

Nastal čas očakávania. Uzávierka súťaže bola stanovená na 16. júna 2014. Do toho času bolo všetko otvorené. Hlavou nám „organizátorom“ vírili rôzne myšlienky a tak trocha i obavy. Oslovili sme niektorého z množstva študentov? Nájde sa študent, ktorý napíše prácu na danú tému a prihlási ju do súťaže? Ako dopadneme? Zároveň sme sa i utešovali - veď téma je zaujímavá a podnetná pre mladých ľudí. Celkom iste sa nájdu takí, ktorí sa chcú vyjadriť na danú tému, lebo majú svoj názor a postoj, lebo sú kritickí a humánni, lebo poznajú hodnotu života alebo len preto, že majú literárne nadanie a vedia sa prejaviť.

Deportácia židovského obyvateľstva z južného Slovenska prebehla v inom časovom slede udalostí ako z ostatného územia Slovenska, nakoľko južná časť Slovenska pripadla v dôsledku „Viedenskej arbitráže“ pod maďarskú jurisdikciu. Preto sa udalosti rokov 1938-1945 historicky odlišujú. Toto poznanie pre zapojených študentov bude len prínosom pre ich vzdelanostný rast. Deportácia Židov hlboko zasiahla a poznačila obe krajiny. Jej dôsledky sú prítomné a pamätné i v súčasnosti. Sú trvalou výstrahou. Nabádajú k večnej bdelosti, ochrane práv a slobody každého tvora na zemi. *-úbar-*

Rebeka Valábková: *Nenájdení - Nenádejní*

Gymnázium V. Mihálika Sereď

1. miesto

„Haló! Je tu niekto?!“ zvolal Daniel.

Bola tma. Ticho.

Relatívne.

V lese predsa stále niečo šteboce, pukoce a ... padá na zem.

To sa potkol malý tmavý chlapec. Bol ufúľaný aj predtým, takže ďalšiu vrstvu špiny prijal bez povšimnutia.

„JA!!! Ich bin hier!“ ozvenou pristál priamo pred Daniela hlas rovnako mladého dievčatka.

Počul reč, ale nerozumel jej. Zdala sa mu smiešna.

Smiech mu aspoň na chvíľu pomohol odbočiť z hlavnej cesty Strachu.

„Ja som HIER!“ Susannin piskľavý hlások nasadol na jemný vánok ako na bobovú dráhu a užíval si rýchlu jazdu pomedzi stromy, žalude a srnky. Cez les.

Zvuk sa opakovane snažil preniknúť cez uši päťročného chlapca. Odrážal sa v tmavej kučeravej hlávke, ale nebol pochopený.

Susanne už nevládala. Nechápala, prečo sa nikto neozýva. Veď kričala dvoma jazykmi.

Daniel sa nestratil. Stratil iba zdravý rozum a vydal sa ho hľadať do hory. V noci.

Práve teraz sa mal na posteli spokojne prevaliť na druhý boka pritom ukradnúť mame dlhší kraj periny.

Jeho otec Adar spával odokrytý.

Mama Adarovi každý večer ponúkla svoje miesto pod ich jedinou prikrývkou, počkala si na negatívnu odpoveď a s plačom si ľahla vedľa Daniela.

Otec sa celú noc triasol. Nielen od zimy.

***

Z úst päťročného chlapca vylietali neľudské zvuky. Niektoré leteli rýchlo, iné mučivo pomaly.

Adarova žena Ráchel naďalej vrieskala na svojho muža. S vytekajúcimi očami mu prikazovala: „Pridaj mu ešte, nech si poriadne zapamätá, že už *nikdy* v živote nemôže ísť v noci von! A nielen v noci! Dobre vieš, čo sa mu mohlo stať!“

Vyvádzala.

„Daniel, zlatíčko, je to strašne nebezpečné. Mohol si si veľmi ublížiť.“ Zmena jej tónu aj postoja bola ako prechod od chilli k medu.

Sladkastý prístup mal povzbudiť jej syna v bolesti.

Ale k Adarovi naozaj nemala byť taká ostrá... Jeho nemohla viniť za to, že ani len na tých jediných dverách nemali zámok.

Tá radosť a šťastie z nájdenia ich jediného potomka bola takmer hmatateľná.

Rodinná idyla.

Červené odtlačky otcovej ruky si Daniel nedovidel. Nemal krk sovy, ktorý by mu umožnil vidieť dozadu. Nie na chrbát. Ani na nohy.

***

Ráno nevydržal sedieť. Niežeby bol príliš hyperaktívne dieťa. Po včerajšej nakladačke bolo preňho *sedenie* antonymum *užívania si*. Au.

„Mami, dnes sa idem hrať na dvor. Idem behať von a nájdem si kamošov.“

***

Šepkali.

Na posteli, ktorá sa nedala nazvať ani len matracom.

Najmenší obyvateľ komôrky v podkroví sa práve odtiahol od mamy a ukradol jej pritom dlhšiu časť prikrývky.

„Adar, ja už naozaj neviem, čo mu mám povedať. Neverí mi. Naozaj *chce* chodiť von... Potrebuje to... Slnko, prírodu, zvieratá, čistý vzduch... a to ešte nehovorím o spoločnosti..“

„Myslíš si, že ho tu držím naschvál? Že sa vyžívam v tom ako trpí?“ Adar nehovoril veľa.

Mama nebola ako Adar:

„Už to dlhšie nevydrží. A ja tiež nie...Strácam jeho dôveru, myslí si, že mu stále klamem. Začína byť zvedavý, stále sa vypytuje, prečo nesmie vychádzať...“

„Čo mu na to hovoríš?“ Zriedkavá otázka sa pomaly vyšuchtala z Adarových úst.

„Že tu musíme ostať, pretože *tu* sme v bezpečí. Snažím sa ho zaujať hrami, spievam mu,učím ho, no on sa potrebuje vyblázniť, vybehať..."

„Zajtra ho zoberiem na vzduch."

„To snáď nemyslíš vážne..!" Mama začala protestovať presne v tej chvíli, keď dosiahla, čo chcela.

Ženy.

„To nesmieš!!! Bolo by to strašne nezodpovedné, Adar, keď sa mu niečo stane..."

„To nedopustím."

„Nemali by sme si to naplánovať? Čo keď **n**ás chytia? Čo ak..."

Adar zachytil len jedno písmeno. N. Opravil ho na V.

„Ty nejdeš."

Skočil jej do reči akoby urobil šípku do vody - rýchlo a s následkami. Na hladine sa po skoku šíria vlny. Dokým úplne nezaniknú vplyvom masy vody.

Vlny hnevu v nej zanikali ešte pár dní. Pomohli jej masy starostí.

***

Susanne si vzdychla. Po nemecky.

Ten hlas. Ten zúfalý hlas rovnako mladého chlapčeka jej celé dni spieval v jej bledej hlavičke.

Bývala na okraji lesa. Toho lesa.

Nebývala na slnku, aby sa náhodou neopálila. Bola bledá a to bola jej silná stránka, jej výhoda, jej záchrana...

Sedávala v tieni stromov dlho do večera. Rodičia jej to dovolili. Na počudovanie.

Oni totiž väčšinou veci iba zakazovali. Najmä tým „opáleným".

***

„Oci, ja ťa ľúbim."

Kráčali vo vlhkom nočnom lese. V *tom* lese.
Ruka v ruke, noha za nohou. Lístie pod nimi, lístie nad nimi.
Adarovi znel hlas jeho synčeka sformovaný do nádherných slov príliš vzdialene.
Nepočúval ho. Nemohol.

Mal menšie starosti so srdcom.
Išlo mu vybuchnúť.

Všetky svoje sily sa snažil koncentrovať na svoju zdravú hlavu a chladný rozum.

Nemôžu nás chytiť, nesmú nás zbadať...

„Oci, tu som už bol."

Chlapček mal výborný zmysel pre orientáciu. Pamätal si všetky cesty, ktoré kedy pochodil. Obdivuhodné, keďže ich bolo tak úžasne veľa...

„Tichšie, Daniel. Nikto nás nesmie počuť."

„Prečo?"

Každý si tým obdobím prešiel. Opakovanie toho istého opytovacieho zámena so šľachetným účelom – posilniť alebo úplne zneškodniť rodičovskú trpezlivosť. Začína sa na **P** a končí na **rečo**.

„Pretože by nás našli, Dan. A to by skončilo zle."

Tentoraz to bol Adar, ktorému sa v hlave zrodili otázky príčiny...
Prečo by to s nimi skončilo zle? Prečo práve s nimi? Prečo?

Nepoznal odpoveď. Nikto ju nepoznal.

Daniel zastal.

V tej tme mu niečo náhle osvetlilo spomienky. Presvetlilo ich baterkou a vybralo z nich len jednu. Na tú si bližšie posvietilo.

„Oci, počul som tu hlas. Je tu dievčatko.“

Adar stŕpol. Poobzeral sa naokolo. Takmer sa chystal zaútočiť, keď si uvedomil, aký neskutočne úbohý život má.

Bojí sa už len predstavy, žeby ho čo i len *zbadalo* malé dievča. Veľmi malé.

O chvíľu sa nemusel báť len predstavy. Prišli príliš k okraju. Lesa.
Toho lesa.

Bledé osamelé dievča. „Som tu!!! Počuješ ma?!“ Tentokrát čakala pri lese dostatočne dlho na to, aby sa dočkala. Pri *tom* lese. Čakala po slovensky.

Poryvy vetra, chrapčanie lístia či šuchoty divej zvery ju vôbec znepokojovali.
Chcela počuť len jediný tón, jediný ston. Znova.

„Haló! Je tu niekto?!“ zopakoval svoju obľúbenú frázu odvážny Daniel.
„SOM TU! Poď za mnou!“
Jeho prepadnuté bruško sa nasýtilo ako už dávno nie. Ako ešte nikdy. Šialenou radosťou. Počul ju.
Bežal k nej. Otca nechal rozožratého panikou utekať za ním. Stovky metrov za ním.
Nevládal. Dychčal. Mal bradu a bol starý. Nemal bradu, *pretože* bol starý.

Keď ju Daniel zbadal, takmer sa rozplakal. Bola krásna. Bola taká úhľadná a vznešená.
Pohľad na ňu ho na pár sekúnd vytrhol z nepretržitého hladu, na ktorý si ešte nikto nikdy nezvykol.

On bol ufúľaný do čierna.

Ona bola vybielená dočista.
„Volám sa Suzanne. To ty si sa tu včera stratil?“
„Áno! Ja som kričal a ty si kričala, ale ja som vôbec nerozumel! Hovorila si úplné nezmysly!“
Daniel často preháňal. A ešte radšej pritom gestikuloval.
Suzanne ustúpila o krok dozadu, aby jej nevypichol radostne sivé oči.
Dan to nepochopil a preto zmenšil vzdialenosť medzi nimi.
„Chcela by si spoznať môjho ocka? Neviem, kde sa túla. Je strašne pomalý...“ Chlapča znervóznelo. *Čo keď sem otec netrafí?*
Kiežby netrafil.

Lebo keď trafí, tak ho *niekto* trafí.

Najpravdepodobnejšie Suzannin otec, ktorý veľa vecí zakazuje. Najmä niektorým ľuďom.

„Nechceš ho počkať vnútri? Už sa stmieva...“ Suzanne sa vôbec nebála tmy, ale tie komáre jej už poriadne liezli do žíl.
Jednoduchým zabuchnutím dverí zvnútra sa 5-ročný chlapec ocitol zoči-voči smrti.

Keby ich neotravovali tie komáre, asi by prežil.

***

Dovtedy som verila v dve veci:

1. Žiadni rodičia na svete, dokonca ani tí najotravnejší, nie sú takí krutí, aby násilne odvliekli kamaráta svojej dcéry na jasnú smrť.
2. Život je krásny a bezstarostný.

Teraz verím už len v jednu: Plač nepomáha.
Skúšala som to.

Zúfalé vtipy, ktoré už nič nezmenia, predsa len dačo ovplyvnia.
Postoj.

Tichší a hanblivejší brali odčlenenie od spoločnosti ako odmenu.
Tých, čo sa báli tmy, zákaz vychádzania úprimne potešil.
Milovníci diét spolu s anorektikmi mali o štíhlu líniu postarané.
Podľa mňa mali byť vďační....

***

Adar dobehol k honosnej vile so spotenými základmi.
Ihneď ju spoznal v opise najnebezpečnejšieho príbytku v okolí. Dozvedel sa to od viacerých ukrytých priateľov.
Mávali schôdzky. Teda len tú jednu. Kým ešte mohli.
Stretli sa a spoločne kývali hviezdam a vítali slnko. Nad ránom.
Nad najkrajším ránom.
Najkrajším, pretože ho nevideli prerušované cez mreže či zahmlené cez zaprášené okno, ale v priamom prenose.

Aj tí najpovestnejší a najodpornejší velitelia podliehajú banalitám ako únava či lenivosť vstať z postele. Preto sa objekty ich teroru stretli ráno.
Boli potichu, aby ich nezobudili.

Dokonalý pastel.
Oranžová a ružová, ktoré Adara na schôdzi tak očarili, znovu pohltili všetky jeho myšlienky.
V akej kapacite si obrázok uložil do hlavy, v takej sa mu teraz pred očami načítal.

Oranžová. Žltá.
Kúsok bielej. Oblaky.
Bledomodrá.
A najmä krásne sýta ružová ...ho vôbec neupokojila. Jeho jedináčik bol preč. Nenávratne.

Adar vedel, čo príde. Vedel, čo bude nasledovať po „príde“ a čo sa stane po „bude nasledovať“.
Mohol si vybrať.
Povedal to nahlas, aby si dokázal uveriť.

Povedal to ešte raz.
Dokopy to nahlas zopakoval 4-krát.

Z okien nevytŕčali žiadne zbytočné páry očí, ktoré by s malou výpomocou pier prezradili jeho prítomnosť na cudzom pozemku.
No je niečo skutočne cudzie, ak sa vnútri schováva dačo vaše?
Malý vystrašený ufúľaný.
Daniel.

No ten už vnútri nebol...

Malé pliecko bolo dávno zatlačené veľkou dlaňou.
V kufri bolo plno, chudák, musel obsadiť mäkké zadné sedadlo.
Sedadlo rozbiehajúceho sa vozidla.
Rozbehlo sa k vlaku a ten sa rozbehol na sever.
V ňom už si Daniel nesadol. Nemal miestenky.

***

Na terase honosnej vily.
Rozhodol sa. Obetuje sa.

Adar a dar.

Jeho darom bol celý jeho život.
Zaklopal. Vždy bol veľmi poctivý a slušný.

Stihol zazrieť modré vzlyky bledého dievčatka a potom už len veľmi zblízka skúmal drahý koberec ľudí, ktorí si ho mohli dovoliť.
Ležal.
Nedobrovoľne.

Na pastelové farby v jeho mysli sa rozliala tmavočervená tekutina.

Nebol to žiadny šľachtic, nemal modrú krv.
Mal ju však na krvinku rovnakú ako ktorýkoľvek iný vojak.

Keď pri márnom boji udrel Susanninho otca, dokonca *aj jeho* stekajúca bolesť bola rovnakej farby.
To nečakal.V čom sa teda od neho tak líši?

Adara si odškrtol zo zoznamu rýchlo a potichu.
Tichá bola tiež reakcia jeho ženy. Tri slová: „Tu v dome?“

Dievča sa zmohlo na 4: „Čo si to urobil?“
Dievča s dlhými očami a vyvalenými vlasmi už nikdy viac nenazvalo svojho mužského rodiča krajšie ako vrah.

***

Ráchel blúdila.
Jej rodičia a všetky sestry ju opustili, keď pred mnohými rokmi utekali z krajiny.
Ona nebežala. Adar nebežal. V tom čase čakali Daniela.

Teraz ho čakala tiež. Ale bez Adara.

V hline.
Zakopla a už nevstala. Vzlyky ju pravidelne nadvihovali od zemského povrchu.

Po neutíchajúcom utrpení bohatom na čas, nadvihla pravé ucho, ktoré zachytilo mechanické vlnenie zvuku.

„Haló, je tu niekto? Ist jemand hier? Van itt valaki?“ Tentoraz aj po maďarsky. Tam sa teraz ocitli, hoci sa tam nikdy nepresťahovali.

Susanne kládla vyblednuté otázky na kraj lesa ako veniec na počesť svojho priateľa. Priateľa, ktorého nemohla spoznať.

Pavol Košťál: *Hrdinovia alebo zbabelci?*

Stredná zdravotnícka škola Nitra

2. miesto

Vojna ! Toľko bolesti, strachu, smútku a bezmocnosti ľudí v jednom slove. Prečo vlastne ľudia medzi sebou zápasia a nemajú zľutovanie jeden s druhým ? Ako to, že nechajú trpieť svoje deti, tie útle malé telíčka, ktoré boli v koncentračných táboroch prostriedkami výskumu a vydierania Hitlerovými vojskami? Prečo si Hitler vybral židov či iné etnické skupiny ako predmet na uskutočňovanie svojich nechutných vízií sveta ? Bolo to preto, že boli bohatí, či preto, že nevyzerali tak, ako on chcel ? Myslím si, že vtedy si nikto tieto otázky nekládol a mnohí boli na vine, že sa ulice premenili na krvavé potoky. Prečo sme sa nevzbúrili, veď to bol len jeden z nás, kto to chcel ? Nie, my všetci sme bažili po pachu krvi.

Písal sa rok 1942. Do jednej dediny na strednom Slovensku prichádzajú vojaci gestapa, aby tam našli židov. Mali totiž splniť kvóty zabitých židov, ktoré im velitelia nariadili. Prišli aj pred dom mojich prastarých rodičov, ktorí boli tiež židia a sami niekoľkých ukrývali. Moja stará mama, ktorá mi tento príbeh rozprávala, bola ešte malé dieťa, ale na strašné spomienky nikdy nezabudne. Do predsiene ich domu vošla nemecká vojačka, ktorá vzbudzovala strach. Prababka zatiaľ moju starú mamu vyviedla cez zadné okno k susedom. Jej brata sa však nepodarilo zachrániť, pretože sa práve hral vonku na dvore. Bolo počuť výstrel. Vtedy už prastará mama vedela, že sa niečo stalo. Keď chcela vyjsť von, vo dverách ju zastavila už spomínaná gestapáčka. Začala niečo hovoriť chlapovi, ktorý stál vedľa nej. Bol to prekladateľ, ktorý sa mal mojej prababky spýtať na jej manžela. Ten bol dôstojníkom, a tak bojoval na fronte. Prababka odpovedala, že nevie, a stále sa snažila dostať von. Vojačka ju schytila za vlasy a ťahala ju von z domu do auta.

Na dvore ležalo nehybné telíčko babkinho brata. Keď to jeho mama videla, pozbierala sa a z posledných síl sa vojačke vytrhla z rúk . Otočila sa k nej, napľula jej do tváre a spod zástery vytiahla nôž, ktorý jej zabodla do brucha. Potom už iba pocítila chladnú hlaveň zbrane na svojom čele a počula výstrel. Bol to však výstrel zo zbrane jedného zo židov, ktorých ukrývali v pivnici domu. Na zem padá vojačka aj vojak, ktorého žid zastrelil a tým zachránil prastarej mame život. Ostatní dvaja nemeckí vojaci sa vzdali, keď videli presilu dedinčanov s vidlami a jednou zbraňou v rukách oproti sebe. Babkinmu bratovi sa však už pomôcť nedalo.

Keď sa k nemu prababka rozbehla, nedýchal.

Neskôr mojich prastarých rodičov chytili a zomreli v plynovej komore. Avšak nezomreli ako zbabelci, aj keď neurobili veľa. Preto sa pýtam: keby aspoň každý druhý z nás bol ako oni, boli by straty také veľké ? Ani ja sám neviem, ako by som zareagoval. Možno by som všetkých prezradil, aby som si zachránil svoj život. Neviem či strach, ktorý bol prostriedkom Hitlerových vojsk a samotného Hitlera na zastrašovanie ľudí , by nebol práve tým, čo by mi prikázalo zradiť.

Niekde som čítal, že v 2. svetovej vojne zomrelo asi 45 až 60 miliónov ľudí. Je smutné, že ľudstvo ani dodnes nevie, koľko si toto šialenstvo vyžiadalo životov. Mnohí si svojich príbuzných nemohli uctiť ani dôstojnou poslednou rozlúčkou a ich telá boli pohadzované v masových hroboch ako uhynutá zver !

Na fronte bojovali všetci bez rozdielu. Po celom svete zomierali muži, ženy, starci a dokonca aj deti rukou ľudí bez kúska citu a vlastnej sebaúcty. Nevážili si dar, taký vzácny dar - nevážili si život !

Lebensraum, ideológia či požiadavka, ktorá nemala Hitlerovi ba nikomu na svete ani len napadnúť. Práve toto bola hlavná myšlienka, ktorou sa Hitler riadil. Chcel viac miesta pre svojich vysnívaných „dokonalých" ľudí. Ako však niečo také realizovať? Vyhladíme menejcenné národy ! Kto však má nárok nato, aby určoval, kto si zaslúži žiť a kto nie ? Nikto z nás nemôže v takejto ideológii na niekoho ukázať. Dovolil si to iba jeden človek v histórii ľudstva a ako to dopadlo. Veľké mocnosti sa stiahli a Hitlerovi na uskutočňovanie jeho plánov predhodili malé štáty, akým bolo aj Československo. Vtedy náš prezident Jozef Tiso uzavrel s Hitlerom dohodu. Režim po 2. svetovej vojne Tisa bez milosti odsúdil a komunisti ho obesili.

Som len mladý človek, ktorý sa narodil dlho po ukončení tejto vojny. Myslím si však, že dôsledky 2. svetovej vojny pociťujeme aj teraz a v duchu toho vedieme ďalšie tiché, malé, nezmyselné a veľmi krvavé vojny.

Kto je však vo vojne víťazom ? Nikto, vždy sme všetci porazení, pretože každý z nás len stráca !

Kristína Schronerová: *Príbeh starej ženy*

Gymnázium Šurany

3. miesto

„Dlouhá noc, ty a já na stokrát, naše doluhá noc, nikto z nás nejde spát. “ Jemne mykám hlavou do rytmu českého hitu a nepresvedčená o správnosti nasledujúceho textu, ďalej pokračujem iba tichým „na nanááá...“ Na autobus do Petržalky čakám už viac než 5 minút a táto neúprosne dlhá doba mi začína pripadať ako večnosť. To zas bude trapas, ak prídem na tú diskotéku ako posledná. Všetci už budú popárení, najlepší chlapci popreberaní,... „Ach jaj!“ vzdychnem si pri pomyslení na to, že celú noc strávim s chalanmi druhej triedy. Nohy zasuniem hlbšie pod lavičku a pohľadom skĺznem na sivú zem zahádzanú množstvom vyfajčených cigariet a pokračujem v hmkaní vopred rozospievanej piesne.

Bratislavské zastávky sú už raz také. Pokiaľ pre vás hučanie motorov áut od výmyslu sveta neznamená jednotku v hitparáde, tak si jednoducho hudobnú náladu musíte privolať samy. V noci pôsobia tmavo a nebezpečne. Cez deň sa zas jasne prejavujú ako staré, zničené, popísané modernými, neslušnými nápismi, nad ktorými stará generácia len krúti hlavou či dvíha oči k nebu, akoby pohľadom prosili vyššiu moc o pomoc. Čo majú tí starí proti nám? Nechápem. Naozaj ich nechápem. Sú to ľudia narodení pod šťastnou hviezdou a krstení Šťastenou. Nemuseli sa trápiť s pokazeným mobilom či zažívať stresy, ktoré so sebou priamo úmerne prináša výpadok internetu. Žiadne nervy či im mama príde nato, že si občas zafajčia či strávia víkend na chate v spoločnosti metalovej hudby a partie opitých kamarátov. Vravím - tí, čo teraz ohŕňajú nosom nad mladou generáciou, mali proste bezstarostný život. Myšlienky zvelebujúce pohodové roky starých ľudí mi prerušil hlas. Ženský hlas s príchuťou staroby, dôchodku a zdravia, ktoré sa už-už chystá dať výpoveď. „Môžem si prisadnúť, prosím?“ Z toho hlasu bolo cítiť dávku slušnosti vytvárajúcu dojem veľmi skromnej panej. „Jasnačka, sadnite!“ svoju odpoveď som nenechala dlho čakať. Jej prostý výzor ma prinútil lepšie sa na ňu zadívať. Stará, zhrbená, chudá, šedivá žena. Dlhá béžová sukňa siahajúca až po prsty na nohách sčasti zakrývala nemoderné, rokmi zničené kožené topánky. Čierna voľná blúzka sprvu sálala úplnou jednoduchosťou, ale pohľadom stúpajúcim nahor som si všimla i jemnú čipku na golieri. Beztak však vytvárala dojem starého kusu oblečenia, ktoré niekoľko mesiacov strávilo vo výklade secondhandu. V rukách pevne stískala hnedú malú kabelku, do

ktorej sa jej zmestí nanajvýš modlitebná knižka a peňaženka. Po niekoľkých sekundách som si však začala pripadať ako lovec dôkladne si obhliadajúci svoju korisť. Preto som radšej pohľad upriamila pred seba a zadívala sa na jasnú oblohu. Dnes sa nieslo počasie v duchu klasického jarného dňa. Lupene rozkvitnutých stromov sa hojdali vo vlnách jemného vánku a túto idylickú atmosféru narúšali iba ponáhľajúci sa nervózni vodiči, ktorí svoju nedočkavosť dávali najavo hlasným trúbením. Hlbšie som si zastrčila slúchadlá do uší a z vačku na bunde vytiahla balíček cigariet. Netrvalo dlho a zastávkou sa niesol hustý oblak sivého dymu. „Prosím vás, musíte fajčiť?“ ozvala sa doteraz ticho sediaca stará žena. Pohľad uprela na koniec cigarety a žalostným výrazom tváre sledovala ako sa pomaličky zmenšuje. „Hej, musím! Vlastne ani nemusím, ale chcem!“ ironicky som odvrkla. Zase jedna z tých starých, nos ohŕňajúcich babiek, ktoré v zásade neznesú žiadne výstrelky teenagerov. Nech sa stará do seba. Nikde tu nevidím ceduľku „nefajčiť“ alebo „fajčiť zakázané“. Pozorne sledujem ruch mesta, poťahujem z cigarety a následne dlhým výdychom znovu zahŕňam zástavku štipľavým dymom. Vidím, ako sa pozerá. Tá stará žena sedí nehybne, ticho, skľúčene. Sleduje a nevníma. Akoby pre ňu neexistoval okolitý svet. Nezaujímajú ju autá navôkol, nervózni vodiči či ponáhľajúci sa ľudia. Dokonca jej nevadí ani to, že ju už niekoľko sekúnd úpenlivo sledujem. Neprestajne hľadí na dym, ktorý každú chvíľku vytvorím ďalším cigaretovým výdychom. Mala som pocit, akoby prestala žiť, ale v momente, keď sa jej v tmavých očiach vytvorili ligotajúce sa kvapky, vedela som, že je pri vedomí. Lesklé slzy sa jej následne kotúľali tvárou ako roztrhnuté guľôčky z perlového náhrdelníku. Nepohne telom, nemykne kútikom úst. Len plače. „Ste alergická na ten dym, čo? Zato ste chceli, aby som to zahasila. Však ste to mali povedať hneď,“ ozvala som sa s pocitom, že poznám dôvodom tečúcich sĺz starej pani. Neodtrhla zrak od dymu, len tichým hlasom prehovorila. „Poznám jeden príbeh...“ Chvíľku niečo rozprávala o šťastnej rodine, skvelom usporiadanom živote a nejakom režime, Nemcoch. Presne neviem, moc som ju nepočúvala, stále som totižto mala v ušiach slúchadlá. Zapálila som si druhú cigaretu a nahnevaná na neúprosné meškanie autobusu som sa pohodlnejšie usadila na drevenú lavičku autobusovej zastávky. V tom spomenula niečo o tom, ako museli rýchlo odísť a cestovali vo vlaku. Vytiahla som slúchadlá z uší a započúvala sa do jej slov...

„A v tom vlaku bolo strašne veľa ľudí. Každý sa na každého tlačil, deti plakali. Bolo tam aj jedno malé dievčatko - Mária. Odviezli ju aj spolu s rodičmi a dvoma staršími bratmi. Mala 13 rokov. Cesta, ktorú si museli doslova pretrpieť bola dlhá a únavná. Keď vystúpili, niekoľko ľudí vytiahli z vlaku mŕtvych. Mária to všetko videla. Videla plač, videla unavené

smutné tváre ľudí čakajúce na zázrak. Potom všetkých pri rampe rozdelili na skupiny. Jej rodičia a bratia boli v inej ako ona. Mária zúfalým pohľadom sledovala matku, ktorá pokývala hlavou, sťa by chcela povedať: „Nemaj strach dievčatko moje, všetko bude v poriadku, tvoja mamička sa vráti.“ Jej matka sa na ňu usmiala cez slzy v očiach a tak jej dala nádej, že už čoskoro budú vo vrúcnom objatí. Máriin otec bol hrdý a statočný chlap, ktorý na sebe nedal nikdy znať strach a bolesť. Nikdy si nepriznal pocit prehry či bezmocnosti. Zrak držal vzpriamený a na svoju dcéru sa nepozrel. Mária stála uprostred davu ľudí a čakala na otcov uspokojujúci pohľad. Aspoň jeden pohľad, ktorý by ju uistil, že sa nedeje nič zlé. Nedočkala sa ho. V tom množstve ľudí nevedela nájsť ani svojich bratov. Petra a Jakuba. Snažila sa, veľmi sa snažila zrakom prejsť pomedzi ostatných, ale nedarilo sa jej...“ Utrela si slzy z očí a na chvíľku sa odmlčala. Sklonila hlavu medzi zvráskavené, osudom poznačené ruky a ticho plakala. Ja som jej nerozumela. Asi mi rozprávala o nejakej kamarátke alebo ten príbeh jednoducho niekde počula a veľmi ju dojal. Asi až priveľmi. Pootočila som hlavou, pohľad upriamila na neďaleký vysoký strom a snažila sa nájsť súvislosti medzi slovami starej ženy. „Mária mala strach. Predsa len bolo malé dievča,“ nadýchla sa a s hlasom plným smútku pokračovala ďalej...

„Stála tam sama a vystrašená. Navôkol boli všetko neznámi a zúfalí ľudia. Chcela byť doma, hrať sa so súrodencami a tráviť chvíle s rodinou. S rodinou, ktorá je to najdôležitejšie a najhodnotnejšie, čo človek v živote dostane. Bála sa. Strach, samota a smútok z jej duši sa razom zhmotnili do podoby slaných sĺz kotúľajúcich sa po detskej tvári. Tá tvár mala žiariť šťastím so školských úspechov, s chvíľ strávených po boku priateľov či z pocitu prvej lásky. Ale Máriinej knihe života však ktosi krutý písal celkom iný scenár. Sama, so slzami v očiach ticho stála a pozerala na dav ľudí, ktorý kráčali preč. V tom zástupe bola aj jej rodina. Bratia, ktorých naposledy videla pri výstupe z vlaku. Otec s hrdosťou prevyšujúcou potrebu vidieť svoju dcéru a napokon matka. Matka zhrbená pod ťarchou starostí. Žena, ktorá milovala. Milovala dcéru, synov, manžela, svoju rodinu, milovala život. Jej srdce nieslo mnoho jaziev spôsobených neprávosťami osudu. „Mamka, mamička!“ zakričala Mária. Ktosi vedľa do nej drgol a tak dal najavo, aby bola ticho. Dúfala, verila, čakala, že sa vráti. Nevrátila. Jej matka sa už nikdy nevrátila. Ani bratia, ani otec...“ Žena z autobusovej zastávky znovu potrebovala chvíľku ticha. Nedokázala rozprávať, slová sa jej zasekli kdesi vnútri a nechceli ísť von. Ja som si medzitým zapálila ďalšiu cigaretu a sledovala plačúcu ženu sediacu o kúsok ďalej. Netrvalo dlho a pokračovala...

„Mária musela znášať poníženie, tvrdú prácu, neľudské zaobchádzanie. Videla umierať ľudí. Mala možnosť spoznať, ako ďaleko siaha ľudská zloba a nenávisť. Mária prežila peklo. Ale prežila. Z koncentračného tábora odišla cez bránu. Jej rodina túto možnosť nemala. Oni museli odísť dymom z komína..." To boli posledné slová, ktoré stará žena, sediaca o kúsok vedľa, vyriekla. Ja som sa nezmohla ani na slovo. Nepatrím medzi ľudí, ktorí by mohli robiť osobného psychológa. Pani je jednoducho citlivá, rozľútostila sa nad príbehom nejakého dievčatka a to je celé. Spokojne poťahujem naďalej z cigarety, keď v tom vidím prichádzať autobus s číslom 33. Konečne! Aleluja! Snáď sa mi ešte ujdú aj akýsi prvotriedni chlapci.

Dvíham sa z lavičky a vzhľadom na vzdialenosť autobusu usudzujem, že mám ešte približne 30 sekúnd čas. Vnímam, že i tá precitlivená pani sa medzitým zdvihla a kráča k akejsi inej starej dáme, celkom slušne oblečenej. Môj autobus je takmer tu. Postál, otvoril dvere, a ja som len z diaľky začula: „Ahoj, Mária, čo si taká uplakaná?" Razom ma zasiahol neúprosný blesk výčitiek svedomia. Hlavou sa mi miešali myšlienky ako karty pred začiatkom partie žolíka. Moje slová o bezstarostnom živote starých ľudí, drzé odvrknutie, posmievanie z jej oblečenia. Moje správanie ma prinútilo hanbiť sa. Ostala som stáť, sťa by som bola prikovaná k zemi. Až teraz som si to uvedomila. Myšlienky sa mi razom súmerne poskladali a zapadali do seba ako Rubikova kocka. Dym. Jej rodina. Pochopila som. Rýchlo som zahasila zvyšok cigarety, ktorý som predtým držala v rukách ako cennosť sveta. Tá pani nebola alergická na cigaretový dym. Ona len spomínala...

Enrik Holomáň: *Aký by bol súčasný svet?*

(Úvaha)

Gymnázium Nové Zámky

3. miesto

Mám šestnásť rokov a mojím obľúbeným literárnym žánrom je sci-fi. Knihy tých najlepších autorov hltám jednu za druhov akoby to boli pár stranové brožúrky.

Mnohých z týchto autorov niečo spája – boli Židmi. Napríklad slávny Isaac Asimov či Robert Silverberg by najskôr skončili v koncentračných táboroch. Našťastie žili v Spojených štátoch, kde sa nacistom nikdy nepodarilo dostať k moci. Aj o diela ďalších veľkých spisovateľov by sme prišli, ak by boli v zlom čase na zlom mieste. Adam Mickiewicz, autor tragického eposu Konrád Vallenrod, by možno skončil v plynovej komore ako milióny iných Poliakov, nebyť toho, že žil o storočie skôr. Ďalších, o ktorých diela by sme boli ochudobnení nájdeme prakticky kdekoľvek – vo výtvarnom umení, hudbe či filmárskom remesle. Významný povojnový maliar Marc Chagall, Jerry Goldsmith so synom Joelom, ktorí sú autormi hudby k filmom i seriálom Stargate, všetci sú židovského pôvodu. Šoubiznis je ich plný - zabávač Andy Samberg, spevák Adam Levine i herečky ako Sarah Jessica Parker, Amanda Bynes a režisér J.J. Abrams. Určite sa zhodneme, že naše obrazovky by sa bez nich nezaobišli. Holokaust. S radosťou nemôžem inak, než šťastne konštatovať, že takéto tragédie si moja generácia nepamätá. Židia, Poliaci, Bielorusi – všetci boli vraždení po miliónoch chorými vodcami zhrdených európskych národov. Nikto tú hrôzu nečakal, ba dokonca ani samotní vojvodcovia. I vojaci, dopredu oboznámení o tragických udalostiach, ostávali v koncentračných táboroch zaskočení. To, čo zočili, sa ničím nevyrovnalo žiadnej z hrôz bojiska. Obrovské masové hroby, muži, ženy i deti, tí všetci sa už nikdy nevrátili domov. Do svojho mesta, na svoju ulicu, do svojho domu. Násilím odvedení, navždy stratení... Kým sa mohli stať? Boli by z nich významní chemici ako Adolf von Baeyer – taktiež Žid, ktorý sa ale narodil v o niečo šťastnejšom období? O koľkých z obetí, by sme dnes slýchali ako o najvýznamnejších osobnostiach 20. storočia? I sám Albert Einstein či Otto Stern museli z Európy utiecť, aby prežili a dnes sú ich mená v histórii vedy zapísané veľkými písmenami.

Bohužiaľ, dnes sa už ťažko dozvieme, aký by bol súčasný svet, nebyť šialenstva menom holokaust. A aký bude, to záleží od nás, mladej generácie.

Zsuzsanna Beňo: *Az ipolysági és a palásti zsidóság holokausztja (történelmi esszé)*
(Holokaust šahanských a plášťovských Židov (historická esej))

Szondy György Gimnázium Šahy-Ipolyság

Mimoriadna cena poroty

„Napfogyatkozás mindig lehetséges, örök éjszaka soha"

(E. M. Remarque)

Az ipolysági zsidóság története *(1850-1918)*

A helyi zsidóságról szóló pályamunkám lakóhelyem, Palást (Plášťovce, Szlovákia) községbeli és a közelben fekvő, az említett falu életében fontos szerepet játszó Ipolyság (Šahy, Szlovákia) város zsidó közösségeinek történeteit karolja fel.

Ipolyság a történelmi Magyarország Hont megyéjében helyezkedett el. A megye zsidóságának története a 19. század első harmadában kezdődött. Mária Terézia 1748. december 17-én született rendelete szerint ugyanis a zsidók számára tilos volt a letelepedés azon megyékben, ahol bányavárosok voltak, vagy amelyek ilyen megyékkel szomszédosak. II. József korában még nem írtak össze zsidó lakosokat a megye területén. Egy 1815-ből származó adat szintén nem említi az izraelita felekezetűek jelenlétét.

A 19. század első harmadában megindult a zsidóság lassú betelepülése Hont megyébe. 1843-ban már 17 zsidóról tesznek említést a megyében, 1855-ben pedig már 830-ról. Az 1840. évi XXIX. törvénycikk megengedte számukra, hogy az országban szabadon lakhatnak, kivéve az említett bányavárosokat. A törvény továbbá lehetővé tette, hogy gyárakat a zsidók is állíthassanak.

Hont vármegyében az 1880-as évektől 1941-ig a vármegye összlakosságának általánosan 2%-át tették ki az izraeliták. Létszámuk egyre gyarapodott, a hivatalos kimutatás szerint 1900-ban a polgári népességből (130 641) 3305 zsidó volt.

Az 1850-es év jelentős mérföldkőnek számít a helybéli izraelita nép körében, ugyanis ebben az évben alapította Winter Fülöp és Glück Zanvel a zsidó hitközösséget, amelynek első

rabbija Deutsch Salamon volt (1851-1871).

Az 1868-1869-ben zajlott pesti gyűlést követően Ipolyságon is ketté vált a hitközösség. A Status-Quo anyahitközség - élén Groszmann Gyula, főrabbival - 577 főt számlált. Ebből 43 kereskedő, 22 iparos és üzemtulajdonos, 10 orvos, 9 ügyvéd, 9 hivatalnok, 9 nyugdíjas, 8 földbirtokos, gazdálkodó, 3 nagykereskedő, 2 tanító, 1 köztisztviselő, 1 nagyiparos, 1 mérnök. A másik hitközség - az ortodox - létszáma 150 volt. Vezetőjükön, Weisz Antal főrabbin kívül 15 kereskedő, 13 szabadfoglalkozású, 6 üzemtulajdonos, 5 nagykereskedő, 2 vállalkozó, 2 munkás, 1 fölbirtokos és 1 orvos alkotott egy közösséget a többi hívővel egyetemben. Ipolyság tehát két ügyesen megszervezett hitközséggel rendelkezett, amelyeknek saját zsinagógájuk és temetőjük volt.

Közös, ötosztályos általános iskolába jártak a helybéli zsidó családok gyermekei, s később többen az 1913-ban alakult gimnázium tanulóivá váltak. A tanítás nyelve magyar volt. Szlovákul írni és olvasni csak a második osztályban kezdtek, csökkentett óraszámban. Az összes környékbeli iskolában büszke magyar állampolgároknak nevelték a diákokat. Az első megtanult versek közé tartozik a következő négy sor:

" Magyar anyától születtem,
Magyar is az anyanyelvem.
De azért jó honfi vagyok
Szlovákul is tanulgatok. "

Az iskolaév azonos volt az állami iskolákkal, csak vasárnap helyett szombat volt a pihenőnap. Ugyancsak szabadnapot ítéltek nekik az összes ünnep idején, továbbá a hittan órák látogatása alól is felmentést kaptak. Még a táblához sem hívhatták ki őket, ha az írással volt kapcsolatban. Mindezek következtében nem egyszer kellett eltűrniük a diáktársaiktól, illetve a tanítóiktól érkező irigy, antiszemita megjegyzéseket.

1914. június 28-án két életet kioltó fegyver dördült el Szarajevóban. Gavrilo Princip golyója Ferenc Ferdinánd és felesége életét követelte, s ezen a helyen kezdődött milliók halálfutása Európa frontjain. A tízmillió halott és húszmillió sebesült között egyaránt voltak palástiak és ipolyságiak is. Mi több, az első világháborúban 46 ipolysági zsidó férfi teljesített katonai szolgálatot, közülük 10 hősi halált halt.

„ *Nagy jelentőségű nap lesz ez az elkövetkezendő nemzedékek számára. Kétségkívül ez az utolsó háború, amelyet civilizált nemzedékek egymással vívnak.”*(1918. november 11; Arthur Wrench közlegény naplójából).

Elgondolkodtató ez a két sor, amelyet a közlegény szilárd meggyőződéssel írt. A sorok között érezhető a megkönnyebbülés és az öröm szele. Azon szerencsések közé tartozott, akik a poklot megjárva túlélték az első világháborút; és egyúttal azon naivak közé is, akik úgy vélték, a szörnyű megpróbáltatás még egyszer már nem kopog a nemzetek ajtaján. A naplóbejegyzésében olvasható két szó, amelyek a legnagyobbat nyomnak a mondanivalóján: civilizált nemzedékek.

Csehszlovákia és újra Magyarország*(1918-1944)*

Az első világháborút követően államváltásra került sor. Ipolyság és Palást az újonnan alakult Csehszlovákiához kerültek, amelyet 1918. október 28-án kiáltottak ki.
Ipolyságon a 30-as években Füredy Hugó, zsidó tanár közreműködésével megalakult a minden politikától mentes zsidó cserkészcsapat. Itt gyűlt egybe a zsidó fiatalság túlnyomó része, a csapat továbbá egy önálló leánycsoportot is magába foglalt. Ugyancsak a 30-as évek elején jutott hatalomra Hitler és pártja a szomszédos Németországban.

Az ipolysági gimnáziumban 1935-ben érettségiző, 13 főből álló osztályban 7 zsidó volt, akik szintén továbbtanultak egészen addig, amíg a megszállást követően kénytelenek voltak tanulmányaikat félbeszakítani. A szlovák hivatalnokok rosszindulatúan intézték a zsidók adó vagy állampolgári ügyeit. Ugyanakkor a cserkészmozgalom vonzó hatása is csökkenni kezdett.
1938 volt az első Csehszlovák Köztársaság utolsó éve. Ebben az évben az új magyar-csehszlovák határ Palást és Rakonca között húzódott. Palástra a magyar hadsereg egységei 1938. november 9-én, 14-15 órakor vonultak be. Az országhatár végleges kiigazítása következő év márciusában történt meg. 1939. szeptember elsején Hitler hajnali 4:45-kor megtámadta Lengyelországot.
A lakosság ezen évekre vonatkozó vallási megoszlása a következő volt: 1987 római katolikus, 50 református és néhány zsidó.
Az itt- és a környéken élő kisebbség tragédiája, hogy Magyarországon a visszacsatolt terület magyarjait gyakran csak megbízhatatlan beneši ivadéknak tekintették és nevezték. A palóc nép ennek következtében tehát Csehszlovákiában addig ellenséges elemnek-, azután pedig az anyaországban mostohagyermeknek számított.

***Az ipolysági zsidók holokausztja** (1944)*

1938 és 1944 között több zsidótörvényt is elfogadtak Magyarországon. 1941-ben a magyar kormány rendeletére a zsidó katonákat rangra való tekintet nélkül leszerelték. Három évvel később, március 19-én a német katonai egységek bevonultak Magyarországra és a magyar kormánnyal együtt az új törvényeket indítottak meg a magyar zsidósággal szemben. A zsidóktól elkobozták autóikat, rádióikat és tilos volt a villamost-, illetve az autóbuszt használniuk. Meg volt tiltva az, hogy elhagyják házaikat, majd minden ok nélkül letartóztatták őket. Ezeket a személyeket aztán ismeretlen helyekre vitték.

Az 1944. évi 1.240. ME sz. rendelet alapján április 5-től a zsidók kötelesek voltak sárga csillagot viselni. Ezen hírt a Felvidéki Újság 1944. április 3-i száma tudatta az itt élő lakossággal. A cikkben megadták a csillag pontos méretét (10 cm) és közölték, hogy a saját készítésű csillagokat fokozatosan az egységes csillagra cserélik majd. Akik ezen kötelezettségüket elmulasztották, azokra az internálás várt. A rendelet negyedik paragrafusa felsorolja, miképp büntetendő az ilyen jellegű kihágás, ám az internálás nem szerepel köztük. 1944. szeptember 30-ig a vállalatoknak az összes zsidó értelmiségi alkalmazottjukat el kellett bocsátaniuk. Az ezt végre nem hajtó vállalati vezetőket szintén az internálással fenyegették meg.

1944. áprilisában készült kimutatás gyűjti egybe az orthodox (150)- és a Status-Quo(386) hitközösségek lélekszámát Ipolyságon.

Májusban ugyanis Ipolyság zsidó lakosságát beterelték a számukra felállított gettóba. A kijelölt terület a város szegénynegyede volt, ahol minden szobára két család jutott. A környékbeli zsidókat mind ideterelték, egészen Ipolynyéktől Párkányig, ebbe a területbe pedig a 10 km-re fekvő Palást község is bőven beleesett.

A palásti zsidóság története

A zsidó családok olyannyira beilleszkedtek a falu életébe, hogy még a harangozásért is fizettek, akár a katolikusok. Sokszor segítettek a megszorultakon. A falu idősebb lakói között akad néhány, akik még mindig emlékezetükben őrzik a palásti Langer és Rosenberg zsidó családot. Amikor lehetőségem nyílt, hogy beszélhessek *Saliga Istvánnal, Pista bácsival* (1929) bátorkodtam az itt élő zsidók jelleméről kérdezni őt. Annyit mondott, hogy nagyszerű emberek voltak. Ezt későbbi mondataiban is számtalanszor megismételte. Soha nem féltek kölcsönadni annak, aki kért tőlük akkor sem, ha tudták, hogy nem kapják azt vissza.

Langer Jakab (1866) kezdetben nyúlbőröket szedett, illetve borókaveréssel kereste meg a pénzét (apja, József még a harmincas években meghalt). A besztercebányai születésű férfi Palásra való letelepedése után az élelmiszerbolt tulajdonosa lett.
Felesége Langer Johanna (szül. Kohen) volt, lányuk pedig Cecília (született: 1897. december 31.), aki később feleségül ment Ferenchez, így vette fel a Rosenberg családnevet. Fiai, József és Károly az apjukkal együtt hazatért a szörnyű szenvedtetésből; Cecília és lánya, Magdolna (született: 1922. február 6.) azonban nem.
A visszaemlékezésekből kiderül az is, hogy a Palástón élő zsidók 2-3 hektárnyi földdel rendelkeztek, amelyeken az arra kijelölt bérmunkásaik dolgoztak. Számos háziállatuk volt, azonban ők soha nem oltották ki egyik jószág életét sem; helyettük a szolgáló végezte a munka ezen részét. A falu magtára is a birtokukban volt. Palástón az iskola épületeként a mai falumúzeum szolgált. Egy teremben több osztály is egybevonva szívta magába anyanyelvén a tudást. A minden nap elimádkozott Miatyánk alatta zsidó gyerekek mozdulatlan ajakkal álltak és a hittan órákról pedig felmentést kaptak. A vasárnapi miséről hazatartó hívők szívesen elegyedtek szóba a községbeli zsidókkal. Nem csoda tehát, hogy amikor a sors keze őket is utolérte és csendőri kísérettel Ipolyságra szállították őket, a lakosság a falun végig könnyezve búcsúzott tőlük.

A palásti zsidók a vészkorszakban*(1944)*

A palásti zsidókat tehát úgyszintén az ipolysági gettóba szállították. Kezdetben el lehetett hagyni a gettó területét és a zsidók elmehettek a piacra, ahol ők csak dupla áron vehettek meg mindent. Egy vallatásra kijelölt házban brutális eszközökkel kérdezték ki a gazdagabb réteget képviselő zsidókat, akiknek fájdalmas és keserves kiabálásuktól zengett a gettó minden zuga. Aki a két lábán ment be, az biztosan nem úgy távozott a házból. Pár nap után az emberek félholtan kerültek elő és nem bírtak lábra állni. Egy ilyen vallatásnál verték agyon Polgár Ignácot, akit holtan dobtak ki a kapu elé. Egyik ujját levágták, mert másképp nem tudták volna levenni róla a gyűrűjét.
Miután a civilbe öltözött csendőrök végképp kifosztották a zsidó lakosságot vagyontárgyaikból, a helyzet minden órával súlyosabb lett. Katonaság vette körül a gettót, nem lehetett se be-, se k menni. Minden 50 méterre fegyveres katona állt. Dr. Neumann feleségével és lányával együtt öngyilkosságot kíséreltek meg, hogy ne kelljen a szörnyű és embertelen vallatások elébe állniuk. A doktoron már nem tudtak segíteni, ám feleségét és lányát súlyos állapotban szállították kórházba. Ott megmentették őket, hogy aztán

Auschwitzba vihessék, ahonnét soha nem tértek vissza.

Pár nap múlva reggel 6-kor a vallató ház mögötti utcában az embereknek fel kellett sorakozniuk. Az emberek szemében a félelem tükröződött, mert nem tudták, hová mennek. Egyesek azt gondolták, munkára viszik őket, de azt nem értették, hogy akkor az idősek és a legfiatalabbak miért tartanak velük? A 14 és 65 év közötti férfiaknak lehetősége nyílt arra, hogy önkéntes munkára jelentkezzen a munkásszázadokba. Így történhetett az, hogy az ipolysági gettóba telepített zsidók nem teljes létszáma került egyenesen Auschwitzba. Pár óra vizsgálás után megindult a gyászos menet a vasútra. Néhány órai utazás után Balassagyarmat közelébe érkeztek, onnét Kassára, majd újból vagonokba zárva egy ismeretlen hely felé vették az irányt. A vagonokban 80-90 fő volt és egy, a szükségleteik elvégzésére szánt vödör. Ha valaki a megállók során rosszul lett, azt elvitték és többé senki sem hallott róla. Hosszú, keserves út után megérkeztek egy helyre, ahol nagy betűk azt hirdették, hogy a munka felszabadít. Ezt a helyet Auschwitznak hívták.

További palásti zsidók, illetve a Palástról származó, ám későbbi éveiket máshol töltő egyének nevei (zárójelben születésük éve):

Rosenberg Hermann (1897) és felesége, Langer Irma Miriam (1901); Rosenber Chajim (1897) és felesége Luger Miriam (1901); Hirsch Viktor (1897); Jakobowicz Ábrahám (1894); Haim Sudac (1911); Kren Ödön; Szabados Ervin (1906).

A felsorolt személyek nagy része az auschwitzi gázkamrákban lelte halálát, más részük pedig a lengyelországi Bilinka Malán vagy az osztrák Ternbergben.

Visszaemlékezések

Dekner Arie (Tibi)

„ Novemberben gyalog Pápán keresztül Szombathely felé kellett vennünk az irányt. Mi, ipolyságiak elhatároztuk, hogy megszökünk. Elbujdostunk a mezőn és csak másnap jöttünk rá, hogy a hideg és a sok esőzés miatt nem maradhatunk ott. Pápán a nagybátyám régi huszár ismerőse megengedte, hogy az istállóban aludhassunk. Reggel felkapaszkodtunk egy katonai teherautóra, ami bevitt minket Veszprémbe. Január elején elszállítottak Szombathelyre, onnét pedig erőltetett menetben az osztrák határ felé vettük az irányt, Sachendorf felé. Február végén éhesen meneteltünk Graz felé. Aki nem bírt tovább menni, azt egyszerűen lelőtték és az út szélére dobták. Estefelé megérkeztünk Grazba. Hatod magammal csákányokat és lapátokat kaptunk, hogy az SS által tarkón lőtt, félmeztelen munkaszolgálatosokat minél gyorsabban eltemessük.

Később Mathausen felé tereltek minket. Egy város melletti emelkedőről szaladva kellett lejönnünk, a lejtő közepén azonban az előre elkészített állásokból tüzet nyitottak ránk és így több százat meggyilkoltak. Mathausenből Günskirchen felé indítottak három menetcsoportban minket. Három napig meneteltünk a zuhogó esőben, amíg megérkeztünk a kitűzött célhelyre. Barakkokba toloncoltak minket, ahol valaki hirtelen megfogott és oldalra húzott. Az édesapám volt.

Május 4-én, péntek este érkezett az amerikai hadsereg első dzsipje, s mi felszabadultunk."

Weisz Éva (szül.: Deutsch)

„Édesanyámmal és Szügyi nénivel bekerültünk az ipolysági gettóba, majd minket is Auschwitzba küldtek. Megérkezvén Mengele doktor felé vonultunk, amikor édesanyám észrevette a nagymamámat a másik sorban és utánaszaladt. Ez volt életének utolsó nagy tévedése.

Két unokatestvéremmel, Lilivel és Magdával arra az oldalra kerültem, akik életre lettek ítélve. Mikor megláttam az első szürkeruhás, kopaszra nyírt nőket, az volt a benyomásom, hogy elmebeteg intézetbe kerültünk. Bizonyos idő múlva elvittek Krakkóba, majd vissza Birkenauba, aztán Lipcsébe, ahol 8 hónapig dolgoztunk. Majd május 8-án megérkeztek az oroszok és mi felszabadultunk."

Dr. Josua Lusztig

„Május 22-én érkeztünk meg a táborba. Velünk szemben a nagyváradi zsidók vonata futott be. Körös-körül elektromos árammal telített drótkerítés volt, minden 50 méteren pedig egy géppuskás őrséggel rendelkező őrtorony. Több oldalon krematóriumok álltak, amelyekből magasra csaptak a lángot. Távolabb fa épületek vég nélküli sora. A levegőben átható füstszag volt, mintha húst égetnének - a krematóriumok nem győzték a munkát, máglyák füstje volt. Egy legyintés jelentette az életet vagy a halált. Tehetetlenül állottam, az égre tekintettem és az Istent kerestem. Gyorsan suhantak a felhők, mintha nem akarnának tanúi lenni eme szörnyűségeknek. Semá Jiszroel örök dallama hangzott a csoportokból, az anyák és gyermekek ezreinek halálsikolya hallatszott a gázkamrákból. Ezeket a sikolyokat soha nem lehet elfelejteni, nincs hozzájuk hasonló. (...) Február 9-én nyugat felé indultunk meg, s ezen szomorú menetelés április 26-ig tartott. A parancs szerint mindenkinek el kellett pusztulnia. A menet ötös sorban történt, ahol többen voltak, ott a felesleget lelőtték. Aki lemaradt, lelőtték. Aki megpihent, az a halál fia volt. A 70 000 menetelőből 200-an maradtunk. (...) Egy bomba

légnyomása egy szénakazalra vetett, ahol meghúzódtam és nem találtak meg. Ezután az amerikaiakhoz kerültem, onnét kórházba, majd "haza". (...) Akik visszatértünk, nem tudjuk kiheverni az elszenvedetteket, nem találjuk a nyugalmunkat. Kisiklott az életünk."

Dr. Vig Sándor

„ A péntek estét soha sem fogom elfelejteni. A juhakol padlása nyitott volt, csak egy gerenda volt keresztül fektetve a közepén 5-6 méter magasan. Az emberek kezeit a gerendához kötözték úgy, hogy a testük szabadon lógjon a levegőben. Nekünk ezt a szégyenletes aktust végig kellett nézni mintegy elrettentő példa gyanánt. Azonban nem tudtuk nézni a bajtársaink szenvedéseit, s becsuktuk a szemünket, vagy lesütöttük azokat.

(...) Jom Kipurkor néhány lóval egyetemben egy nehéz ágyút kellett tolnunk. A befogott állatok azonban nem bírtak a teherrel, majd a parancsnok akarata szerint kifogatták a lovakat és nekünk egyedül kellett a két kilométeres hágó tetejére tolnunk azt. Az ágyú sarkaira állított honvédek veréssel segítették a húzást. Nekifeszültünk, majd annak ellenére, hogy teljesen átáztunk és bokán felül ért a sár, hosszú idő után teljesítettük a legszomorúbb munkát (is). (...) Rengeteg szenvedés, éhezés, gyaloglás, munka, megaláztatás és megpróbáltatás után elérkeztünk Ipolyságra, s szülőfalvamba: Nagyfaluba. A jó ismerősök elbújtattak, s néhány napi idegfeszítő várakozás után az orosz hadsereg elfoglalta a falut."

Rosenberg Józseftől sajnálatos módon nem tudok pontosan idézni és születési dátumát sem tudom, azonban Saliga Pista bácsi vele kapcsolatban is a segítségemre volt. Elmondta, hogy József a deportálás idején 20 éven felül járt már. A palásti zsidó férfit a sors Terezínbe vezérelte. Ez a hely, mint „a város, melyet Hitler a zsidóknak adott'"címmell kerültt be a történelembe. Kezdetben Terezínt az idősek számára jelölték ki, később ezt kibővítették a kiemelten fontos és különleges kategóriába sorolt zsidó személyiségekkel, zenészekkel, írókkal, festőkkel és színészekkel. Ezt követően pedig számos deport érkezett a vágányokon, akik egyetlen kategóriába sem voltak besorolhatók. Az erődítmény vastag falakkal volt körbezárva, belül cseh őrökkel; kívül SS tisztekkel. Az eredetileg 5000 férőhelyes városba 60 000 zsidót költöztettek. Egy átlagos szobába 25-en éltek, az általános élettere egy embernek 1 négyzetméter volt. A Vének Tanácsának nevezett csapat kötelezően 24 órán belül 1000 névből álló listát volt hajlandó összeállítani, akiket egyenest Auschwitzba vittek. A Vének Tanácsának vezetője egy alkalommal megpróbálta meghamisítani a listát. Ez azonban kitudódott és családjával együtt a legközelebbi deporttal Auschwitzba kényszerült, s nem tért

vissza. Egy dokumentumfilmet készítettek annak érdekében, hogy a külvilág felé a németek azt mutathassák, milyen jól élnek a zsidók Terezínben. A film rendezője zsidó volt, akit a film leforgatása után azonnal a halálba küldtek.

Rosenberg József egy este azonban megszökött. Túlélte a megpróbáltatásokat, szerencséjére, mert soha nem ő volt a tizedik egyén, akit sorba állítva főbe lőttek. Miután megszökött, a háború végéig bujdosni kényszerült, majd ezt követően Izraelbe vándorolt. Csak későbbi éveiben, őszülő fejjel tért vissza szülőfalujába. Addigra a házukat elbontották, s mások lakták telküket. A lovaikat eladták és az értük kapott pénzt szétosztották a faluban; a földjeik pedig a szövetkezet tulajdonába kerültek.

Befejezés – Tanúság

Kiskorom óta érdekel a történelem akár film, akár könyv formájában is. Már az általános iskolában felkeltette az érdeklődésemet a zsidók kálváriája. Mindig többet és többet szerettem volna megtudni róluk, a deportálásokról és magáról a holokausztról. De minél mélyebbre ástam, minél inkább gyarapítani akartam a tudásom - annál inkább rádöbbentem, hogy mennyi mindent nem tudok még. Vágyam a tudás után tehát így gyarapodott, mert nem szégyen, ha meg akarjuk tanulni azt, amit nem tudunk (Cato). A gimnáziumból szervezett jutalomkirándulás alkalmából 2013-ban eljutottam a legnagyobb koncentrációs táborba, Auschwitzba. Bejártam mind a két tábort. Láttam a munkatábor vörös téglás épületeit. Láttam a padlóra fektetett léceket- és az üres, foltos, szakadt, tépett zsákokat, amelyek fekvőhelyül szolgáltak. Láttam a barakkokban kiállított személyes tárgyakat: számtalan szemüveget, borotválkozó szereket, lábasok, gyűrűket, fazekakat. Láttam a cipőhegyeket és a levágott hajfonatokat. Az utóbbiból például szőnyeget készítettek, ami szintén a kiállítás részévé vált. Láttam a barna bőröndöket, amelyek üresen, összeroppanva egy hegyláncot alkottak az üvegfal mögött. Mindegyiken a tulajdonos neve díszelgett. Láttam a táblákra vésett nevek végeláthatatlan sokaságát. Láttam a falon függő zsidók portréit, amelyen koszos, csíkos egyenruhát viselnek, számmal ellátva. A fejük kopasz, a szemükből eltűnt a reménysugár utolsó csillaga is. Láttam a rémületet a kisgyermekek arcain, de láttam rendíthetetlen, bátor és büszke tekinteteket, amelyek nem féltek a rájuk váró borzadalmaktól. Láttam a gázkamrát és a krematóriumot, ahol milliókat öltek meg. Én épségben kiléphettem azon az ajtón, amin bementem. Rajtam kívül több millióan nem.

Láttam a cinikus feliratot a munkatáborból kilépve. Láttam Birkenau bejáratát, s mikor átlépdeltem a síneken sem hittem a szememnek. Nem akartam elhinni, hogy ez mind a

valóság része. Izraeli zászlót hátukra terített fiatalok görnyedtek a sínek mentén egy-egy emléktáblát helyezve arra helyre, ahol őseik vágánya haladt el.

Láttam a fabarakkokat. Láttam a magasba nyúló őrtornyokat, láttam a szögesdrótot, a megszámlálhatatlan kaput, amelyek egy újabb barakksorra nyíltak. Aztán egy újabb kaput, még egyet és még egyet...

Láttam a megfutamodás és gyávaság nyomát is, ami a felrobbantott krematórium és gázkamrában nyilvánul meg.

Mindezt láttam, de nem tudom teljes mértékben felfogni. Beszélhetünk számokról, de akkor sem fogjuk tudni elképzelni, hogy minden egyes szemüveg, lábas, üres bőrönd, hajfonat, gyűrű és aranyfog egy külön történet. Minden igyekezetemmel azon leszek, hogy többet és többet megtudjak róluk, hogy ezzel is őrizzem az emléküket.

Ezen pályamunka elkészítésével úgy érzem, hogy sokat megtudtam a szülőfalum zsidóságáról és közelebb kerültem ahhoz a városhoz is, amelynek állami gimnáziumát látogatom, ahol évente megemlékezünk a zsidó mártírokról. Legyen áldott az emlékük!

Felhasznált irodalom:

1. Tanulmányok a holokausztról V.
Szerkesztette: RANDOLPH L. BRAHAM
Balassi Kiadó, Budapest 2011

2. ''Örökmécses.''
Szöveggondozás: ASHER S. – GARTENZAUM GY.
Ronil Nyomda, Nahariya 1994

3. Palástok Palástja – Palócia végvára
Szerkesztő: Zsilka László
Nap Kiadó, Dunaszerdahely 1996

4. Saliga István (1929) visszaemlékezései

Külön köszönet illeti Antalicz Anikó történelemtanárt a nevek összegyűjtésében nyújtott segítségéért.

Saját készítésű képek; Auschwitz 2013, Az Élet Menete

1. Munkatábor

2. Egy büszke mosoly

3. Emléktáblák sokasága

4. Anoním argentín

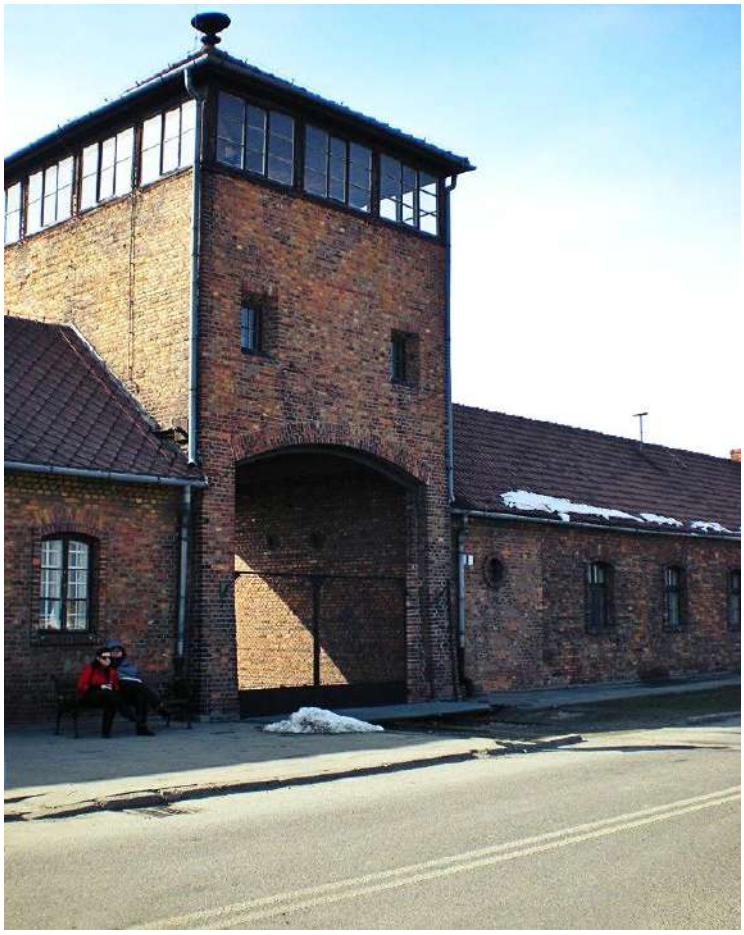

5.Bejárat...

6. Örök mécsesek Birkenau vágányán

7. Soha többé!

8. Imi bácsi, egy túlélő

9. Te látod a végét?

10 Én sem...

11. Árva zászló

FOTÓ MELLÉKLET
Ipolyság

1. Zsinagóga (Status-Quo, 1852)

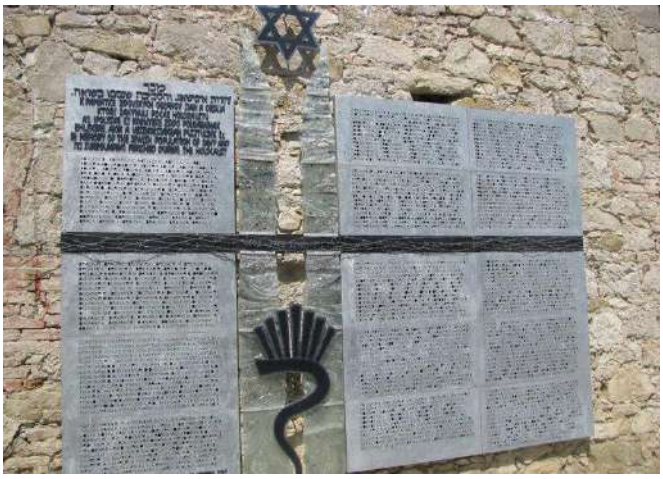

2. Emléktáblák

3. Zsinagóga (ortodox, 1929)

4. Zsidó temető

Palást

1. Panoráma

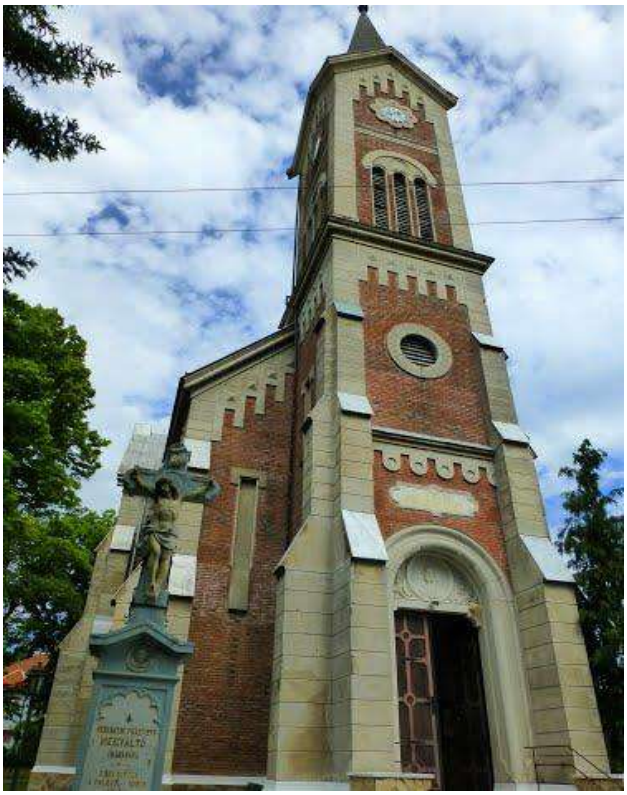

2. A falu múzeum (annonépiskola)

3. A falu temploma (1890)

4. A község címere

5. A Palásthy kastély (1730)

Martin Čereš: *Holokaust*

SOŠ hotelových služieb a obchodu Nové Zámky

4. miesto

Myslíte si, že holokaust je len slovo, len jedna veľká bublina a nič okolo? Nazdávam sa, že mnohí z nás, ktorí sme v tom období nežili, si nevieme predstaviť, čo v skutočnosti obsahujú slová vojna, neistota, prenasledovanie, holokaust. Áno, v živote nikdy nič nie je len čierne, alebo len biele. A ľudia sa musia prispôsobiť životu aj v čase vojny. Keby som chcel toto obdobie a život v ňom k niečomu prirovnať, rád by som ho prirovnal k moru. To chmúrne, tmavosivé pod hladinou by boli politici. Tí, ktorí boli na vrchole hierarchie a dopustili to strašné prenasledovanie a ponižovanie človeka človekom len preto, lebo je iný. Medzi nimi a bielou hladinou je skupina ľudí, ktorí boli v čase mieru slušnými občanmi, no radi sa prispôsobili dobe, využívali jej „možnosti“ na obohacovanie sa a dokazovanie sebe a okoliu, akí sú vplyvní a ako môžu vlastnou iniciatívou skomplikovať život iným. A ako by sme sa približovali k tej symbolickej bielej hladine, mohli by sme hovoriť o Židoch. Ľuďoch, ktorí boli trestaní za niečo, čo nemalo byť a nemá byť nikdy trestné. Boli trestaní za to, že sa „zle narodili“. Možno vám to znie choro, ale táto rasistická ideológia chorá je a bola vytvorená chorým človekom.

Pomyselnú bledomodrú hladinu tvoria ľudia jednoduchí, podľa môjho názoru takí, ktorí s vojnou vnútorne nesúhlasili a chceli ju v tichosti prečkať, do ničoho sa nezapliesť a hrať úlohu „mŕtveho chrobáka“. A nad nimi sa vznášali ľudia, ktorí potichu pomáhali tým, ktorí to potrebovali a boli tými pre dnešok „bájnymi hrdinami“. Neboli to žiadne kostýmové postavičky s komixov, ale obyčajní ľudia s ľudskosťou v srdci, ktorí boli slušní preto, lebo slušní chceli byť, alebo sa do takejto situácie dostali pomocou rôznych nečakaných udalostí.

Títo obyčajní ľudia si určite často dávali otázku:“Ako toto mohol niekto dopustiť? Ako sa to celé takto vyvinulo? Kto za to môže? A ja si napriek tomu, že som toto dramatické obdobie nezažil na vlastnej koži a našťastie viem o ňom len z kníh a spomienok tých, ktorí prežili, dávam otázku: Aká je istota, že sa to nestane opäť? Kto zaručí, že nevystúpi zase z radu ľudí chorý človek a nebude chcieť vyhladiť pre zmenu bielych, kresťanov, Rómov, všetkých čo

majú krtka v záhrade, alebo dokonca internet v domácnosti? Aká je istota, že sa tento chorý človek nedostane k moci a že sa história nebude zase opakovať?

Aj vy viete, že takýmto psychopatom bol Hitler. Nemci sa ešte stále vyrovnávajú s touto kapitolou dejín a téma holokaustu je pre nich jednou z najcitlivejších. Mnohí sa zaň hanbia a mnohí ho bagatelizujú. Avšak syndróm rasizmu nie je len nemeckou záležitosťou. V poslednom období sa objavuje v celej Európe. A slušní ľudia sa musia proti nemu brániť a poukazovať na jeho prejavy a dôsledky. A nielen pre jeho hrozbu pre budúcnosť, ale aj kvôli tým, ktorým v nich predčasne ukončili svoj život a sú pochovaní v masových hroboch. A tiež kvôli tým, ktorí prežili hrôzy koncentračných táborov, a ktorým sa pri spomienke na život v nich ešte aj dnes, po mnohých rokoch, zaleskne slza v očiach, a ktorým z duše kričí utrpenie. Myslíte si, že sa na také zážitky dá vôbec niekedy zabudnúť? Na to je jeden ľudský život prikrátky. A tak už len kôli tomu by sme nemali strkať hlavu do piesku a bagatelizovať tému holokaustu. Holokaust totiž bol hroznou súčasťou života Židov žijúcich nielen na Slovensku, ale v celej Európe.

Lívia Kelebercová: *Stalo sa...*

Gymnázium Nové Zámky

5. miesto

War, Der Krieg, guerre, vojna. Slovo, ktoré v našom vnútri vyvoláva chvenie, na koži zimomriavky a na tvári fádny výraz. Tým, čo z toho pekla vyviazli sa v mysli vynárajú spomienky a bielka sa im lesknú od slaných sĺz, ktoré sa hromadia v kútikoch očí. Šťastlivci ako my, ktorých sa vojna nedotkla s nimi môžeme len súcitiť i keď mnohí si myslia, že ide o uzavretú etapu života, ktorú by sme mali pochovať do minulosti a sústrediť sa na súčasnosť. Vojna však stále číha v povetrí a je otázkou času, kedy táto krvilačná príšera rozprestrie zaprášené krídla a vysunie pazúry, aby znovu zasýtila hlad po smrti. Už od pradávna po sebe zanechávala krvavé stopy, bezvládne telá a spustošené, vyprahnuté územia. Jednou z najväčších katastrof, ktorá sa v dejinách našich predkov odohrala bola druhá svetová vojna. Keď som bola malá dedko mi hovorieval o tom, ako sa za jeho detských čias pred vojakmi schovávali do skríň a ustráchaní o život svojich blízkych pozerali cez medzierku medzi dverami a modlili sa, aby už vojaci odišli. Alebo o tom, ako jeho bratovi strelili guľku do hlavy pred očami jeho sestry. Toto sú spomienky ktoré zanechali jazvy na jeho duši dodnes. A čo taká situácia v Nemecku? Dokážete si to predstaviť? Ste malé dieťa, ktoré zo sladkého spánku prebudí zvuk bômb, granátov a výbušnín, keď vám odrazu rozdrapí dvere skupina mužov v uniformách so samopalmi a odvádzajú vás preč. Vaša zronená matka kričí a plače strachom a žiaľom, zatiaľ čo vy len rozmýšľate čím ste sa previnili. V preplnenom vlaku bez okien, jedla či vody cestujete dni a noci len v pyžamku, v ktorom ste si ešte pred nedávnom líhali do mäkučkej postele spolu s plyšovým medvedíkom. Unavený, zničený, zmätený, vystrašený. Toto sú vaše pocity keď vám po príchode do tábora generál hodil haldu oblečenia, o ktorú sa strhla bitka. Všade naokolo sú len neznáme tváre, zmätení ľudia, ktorí v dave s rovnakým oblečením vyzerajú rovnako. Berú vás po tábore, zoznamujú vás s prostredím, ale keď prídu na rad sprchy, odrazu čaká rovnaký osud stovky ľudí s rozmanitými životmi, ktorí s vami cestovali do toho pekla, ktoré Nemci nazývali Auschwitz. Hromady bezvládnych ľudských tiel, v ktorých život už raz a navždy vyhasol teraz odpratávajú a triedia ďalší. Postihne ich buď rovnaký osud, alebo zomrú od podvýživy či nepriaznivé hygienické podmienky. Často krát, ale Židia neboli zabíjaní okamžite po príchode do koncentračného

tábora. Niektorých nechávali pracovať na rôznych pozíciách, či už išlo o odpratávanie mŕtvych tiel alebo roznášanie jedla, zásobovanie. Či to bolo výhodou ťažko povedať pretože na 90% ich postihol rovnaký osud ako všetkých ostatných. Možno sa niektorí z vás pýtajú sami seba otázku: Akú logiku malo zhromažďovať ľudí ktorých sa režim chcel zbaviť a držať ich za železným plotom na jednom mieste? Aj keď spôsob akým sa o nich „starali“ bol mizerný pretože títo ľudia nemali dostatok jedla, vody ani vhodné hygienické podmienky snažili sa ich udržať pri živote, poskytnúť im potravu, lekársku starostlivosť, nocľah na spanie, šatstvo a teplo. Pokiaľ ich chceli len zabiť, prečo to neurobili ako Rusi v Katyni a nezabili ich všetkých ihneď? Odpoveďou je fakt, že Nemci koncentračné tábory zo začiatku prezentovali ako pracovnú príležitosť pre Židov. Keby došlo k masovému vyvražďovaniu práve v getách, mohla by nastať vzbura a mohli by sa pokúsiť o útek. Po čase keď sa z oného „tábora“ už nevracal nikto, začalo to byť podozrivé a každému bolo nadovšetko jasné o čo kráča.

Holokaust. Jediné výstižné slovo, ktoré sa dá v tomto prípadné použiť. Termín „holokaust“ znamená úplné zničenie, zvlášť ohňom, úplnú skazu alebo zápalnú obeť. V tomto prípade milióny nevinných vyhasnutých ľudských duší. Ako môže niekto vyvraždiť milióny nevinných ľudí? Čo snáď Židia nemajú právo na život? Diskriminovať človeka či už na základe vierovyznania, národnosti alebo výzoru je jedna z najhorších vecí aké človek môže urobiť. Či už kresťan, moslim alebo žid všetci sme ľudia z mäsa a kostí a všetci máme svoje pocity, potreby a práva. Prečo sa nemôže každý držať motta: „Ži a nechaj žiť“ ? Ak by sa tým riadil každý neboli by predsudky, diskriminácia a nebola by vojna. I keď po každej vojne z pravidla prichádza mier, je smutné koľko nevinných ľudí musí podstúpiť krvavú obetu, aby sa konflikt vyriešil.

Bianca Blahutová: *Zlý svet*

SOŠ hotelových služieb a obchodu Nové Zámky

6. miesto

Cieľom tohto rozhovoru je ukázať ľuďom , aký bol život počas druhej svetovej vojny, z pohľadu jednoduchého človeka. Svoje príbehy porozprávala Irena R. (87).

1. **Ako sa prejavil začiatok vojny v Komárne?**

   Začali zhromažďovať vojakov. Všetci muži a aj niektoré ženy dostali predvolanie od armády, ktorá ich vycvičila. Mužov posielali zväčša na front a ženy boli potrebné ako lekárky alebo sestričky v táborových nemocniciach.

2. **Koľko ste mali rokov, keď vypukla druhá svetová vojna?**

   Ja som mala 18 rokov. Traja súrodenci boli odo mňa mladší a mala som ešte jednu staršiu sestru. Najmladšia bola moja sestra, mala ešte len 3 roky.

3. **Keď odvádzali do vojny mužov, zobrali aj vášho otca alebo bratov?**

   Áno spomínam si ako odviedli môjho otca. Ale keďže vedel šoférovať, tak ho neposlali na front, ale vozil poručíkov po celom Maďarsku.

   Moju staršiu sestru nezobrali lebo ona odišla a vydala sa v Galante.

   Jedného z mojich bratov zobrali ako „levente“ do Nemecka. Druhý brat zomrel na čierny kašeľ. A tak sme zostali len ja, mama a najmladšia sestra. Môjmu otcovi sa neskôr podarilo dostať sa domov, lebo púšťali domov tých, ktorí boli v civile a môj otec nenosil uniformu ako ostatní. Neskôr sa vrátil aj môj brat.

4. **Aké bolo pre Vás, keď sa Váš brat vrátil?**

   Ten pocit sa nedá opísať. Najprv som ho vlastne ani nespoznala, predsa len, prešli asi tri, či štyri roky, nevedeli sme či žije, alebo nie. Moja mama ho ale spoznala okamžite. Bol to naozaj neskutočný moment.

5. **Ako sa prejavovala vojna a aký bol život počas nej?**

Nemci obsadili okolité krajiny. Najprv Poľsko, neskôr Československo aj Maďarsko. Nemecká armáda chcela, aby išli na front bojovať aj slovenskí aj maďarskí vojaci, doma zostali len starí, ženy a deti.

Nemecké lietadlá bombardovali mestá. V Komárome zbombardovali vlakovú stanicu, na moste, ktorý spája Slovensko s Maďarskom, boli také diery, že ak sme chceli prejsť museli sme ich preskakovať, aby sme nespadli. Každý večer po siedmej hodine sme museli ísť do úkrytov, ktorými boli komárňanské bašty. My sme bývali v Bašte č.2. V jednej časti bašty sa zmestili 4 rodiny. V strede miestnosti boli kachle a zavedená tam aj elektrina.

Každý večer o 10:00, lietadlom, na ktorého meno si už nespomeniem, boli na mesto zhodené 3-4 bomby.

Keď už Rusi zatlačili Nemcov ďalej, pozbierali každého 15-16ročného chlapca, tzv. „levente“ (názov je maďarský, lebo v tom čase bolo na juhu Slovenska omnoho viac Maďarov). A my ,ženy, a dievčatá sme nemali kde pracovať, lebo továreň, v ktorej sme pracovali bola zničená..

6. **Robotu vám zničili, ale z niečoho ste museli žiť. Čo ste potom robili?**

To je fakt, museli sme z niečoho žiť, ale pravdou je, že nebolo čo jesť a ľudia, tak ako sa aj dnes stáva, kradli, aby neumreli od hladu. Obyvatelia mesta brali všetko, čo sa dalo. Všetko bolo už vykradnuté, keď sme s kamarátkou prišli do obchodu. Jediné, čo zostalo bol salicyl. Tak ešte aj po 20-tich rokoch sme zavárali salicylom (smiech).

Bol to zlý svet. Nebolo čo jesť, dostávali sme prídel, asi 5 kilové balíčky, v ktorých bol chlieb, bryndza, zemiaky a trocha múky.

Žiadne dievča nemohlo zostať doma. 16-ročné dievčatá museli chodiť na brigády. Takže každé ráno sme sa museli hlásiť pre robotu.

Nosili sme obedy a vodu vojakom v zákopoch. Keď napadol sneh museli sme odhŕňať cesty. Spomínam si, že napadol vyše metrový sneh a my sme museli vyhrabávať všetky mŕtvoly. Boli také, ktoré zobrali, ale aj také, ktoré pochovali tu.

7. **Druhá svetová vojna je známa násilným odvlečením a vyvražďovaním Židov. Ako sa to prejavovalo v Komárne?**

Vidieť ako ich brali preč, tváre tých malých detičiek, to bolo niečo hrozné. Každý sa iba prizeral, lebo nemohli robiť nič. Ľudia im dávali kúsky z rôznych potravín, len aby nejako pomohli. Židov z Komárna odvliekli do Monoštorskej pevnosti v Komárome a odtiaľ ich brali ďalej.

8. Určite ste poznali zopár Židov. Aké spomienky okrem holokaustu Vás k nim pútajú?

Áno, poznala som. Tam, kde sme bývali, bola škola ,do ktorej sme chodili. Konkrétne so mnou chodilo do triedy 12 Židoviek. Ale, bohužiaľ, ani jedna sa už nevrátila. Jednej rodina vlastnila kníhkupectvo, ďalšie dve boli dvojičky, ale jedna z nich bola postihnutá, ďalšia vlastnila obchod s oblečením. A pamätám si, že jedna židovská rodina každý týždeň pozvala na obed jedno chudobné dievča.

9. Židia sa v tom čase museli skrývať. Stalo sa Vám ,že by sa niektorí chceli u Vás ukryť?

Áno, stalo sa, že prišla k nám jedna Židovka aj s ročnou dcérkou a chcela ju u nás ukryť, veľmi prosila. Moja mama jej povedala, že by jej veľmi rada pomohla, ale žili sme v byte štyria a v našej „bytovke“ býval aj jeden policajt, takže to bolo nemožné.

10. Boli ste v situácii, keď ste mohli prísť o život?

Na jednom zo sídlisk, tu v Komárne, sa nachádzalo jazero, vedľa ktorého mali pôdu farmári. Neďaleko bola taká „stajňa“, do ktorej po žatve, ukladali seno. Tam sa skrývali nemeckí vojaci.

V tom čase moja babka chovala kačice a povedala mi, aby som jednu zobrala sestre do Galanty. Tu v Komárne stanicu nebombardovali, ale v Nových Zámkoch áno.

Boli sme na stanici a začala trúbiť siréna. Všetci sa rozbehli von. Bolo tam strašne veľa ľudí, vojaci, ktorí išli na dovolenku a ustráchaní obyvatelia. Na to si pamätám veľmi dobre lebo jedna mladá slečna práve vychádzala z nemocnice a doslova jej tam utlačili bábätko k smrti.

Potom prišiel prednosta stanice a povedal, aby všetci nastúpili do vlaku lebo vlak musí odísť zo stanice. Ale zopár z nás nešli na vlak, ale odišli sme preč za stanicu. Tam bola tá „stajňa“, kde sa skrývali Nemci. Vojaci nás posielali do tej stajne, ale na

to sa ozval jeden starší pán, ktorý nám povedal, aby sme sa skryli hocikde inde len nie v tej stajni. A mal pravdu lebo hneď na to tam zhodili bombu a tak sme ostali nažive.

11. Ako ste žili, keď sa vojna skončila?

Po vojne sa všetko rozbiehalo pomaly a ľudia sa zotavovali veľmi ťažko. My, ako naša rodina, sme mali to šťastie, že otca hneď po vojne prijali do zamestnania. Moja mama nepracovala, iba sem-tam chodila prať do iných domácností. A potom, keď sa vrátil domov aj môj brat, prijali ho ako taxikára.

Neželám to nikomu!

Veronika Gogová: *Stratení susedia – žili medzi nami*

Gymnázium Nové Zámky

8. miesto

Človek sám seba vždy považoval za najinteligentnejšiu bytosť. Dokážeme predsa uvažovať a svoje vedomosti vieme uplatniť vo všetkých oblastiach života. Dostali sme sa do doby keď každý nový deň prichádza ruka v ruke s pokrokom. Ale pýtam sa vás ako to, že niekto kto dokáže vytvoriť všetky tie úžasné veci ešte dodnes nepochopil tú najdôležitejšiu? To, že sme si všetci rovní. Od samého začiatku našej existencie je v nás zakorenená túžba vlastniť, ovládať, manipulovať a presadiť si svoju pravdu. Čím sa vlastne odlišujeme od zvierat, keď dokážeme v húfoch utláčať ľudí, ktorí sa nám znepáčia a páchať neskutočné zverstvá na vlastnom druhu? Poviem vám čím. Všetkým. Pretože ešte aj zvieratá, ktoré považujeme takmer za náš majetok, ktorý tu je na to, aby nám slúžil keď ho potrebujeme, majú v sebe viac citu ako podaktorí z nás. Zatiaľ čo svet okolo nás žije v harmónií my si musíme neustále dokazovať, že máme navrch, že dokážeme poraziť prírodu aj všetkých jedincov slabších ako sme my. Na čelo spoločnosti sa v určitých intervaloch zas a znova dostáva osoba pripravená brať ľudom slobodu- zotročiť si ich. Neštíti sa vziať im ani vlastné životy. Od počiatku ľudstva sa už vystriedalo nespočetné množstvo diktátorov, tyranov a vládcov skalopevne presvedčených, že sú tými vyvolenými. Tými, ktorí nás majú viesť k svetlejším zajtrajškom. Málokedy nám však priniesli niečo iné ako biedu, strach a utrpenie. Čím to však je, že dokážu svojím neľudským ba až chorým správaním infikovať aj iných ľudí? Je predsa hrozné už keď má takéto zmýšľa nie jedna osoba nieto ešte keď je ich viac. Ako je možné, že dokážu prilákať na svoju stranu ďalších? Rečníckym talentom? Iste, bolo mnoho diktátorov so schopnosťou zaujať ľudí svojím vystupovaním a prejavom. Neviem si avšak predstaviť slová, ktoré by ma dokázali utvrdiť v ich pravde. Hrozbami? V jednote je sila. Ak by sa im ľudia nepodrobili a nepreukázali by im svoju podporu pochybujem, že by sami dokázali zničiť toľko osudov. Alebo s nimi ľudia jednoducho súhlasia pretože aj v ich hlavách sa už zrodili podobné plány len nenašli dosť odvahy na ich zrealizovanie. Čo ma však vracia späť k tomu, že nám uniká to podstatné- rovnoprávnosť. Malo by byť pre nás absolútne prirodzené brať ľudí takých akí sú. Neodsudzovať ich, nechcieť ich pretvoriť podľa našich predstáv. Bez ohľadu na ich farbu pleti, vierovyznanie či pohlavie. Musíme sa naučiť vnímať svoje okolie

ako svet plný ďalších zraniteľných ľudských bytostí a nie terčov nášho útoku či dokonca ako nášho potenciálneho majetku. Postačí aj štipka empatie- čo by sme cítili my ako obete niečej krutovlády, ak by sme boli nútení žiť vo večnom strachu o holý život a svoju rodinu? Rovnako ako my chceme udržať ľudí, na ktorých nám záleží v bezpečí tak to iste chcú aj všetci ostatní. Mali by sme sa preto riadiť heslom: „Správaj sa k ostatným tak, ako chceš aby sa oni správali k tebe.“

Barbora Barusová: *Holokaust*

Gymnázium Nové Zámky

9. miesto

30.1.1933 sa Adolf Hitler stal ríšskym kancelárom Nemecka, čím získal politickú moc. Pravdepodobne po nej, pri jeho prudkej povahe, ráznych názoroch a víziách, túžil. Z jeho výroku: „ Ak sa ti nepáči isté pravidlo, nasleduj ho, s jeho pomocou sa dostaň na vrchol a potom ho zmeň," usudzujem, že bol aj veľmi inteligentný. Táto vlastnosť bola tento krát však pridelená nesprávnemu človeku, keďže sa práve vďaka nej dostal k svojej moci.

V Nemecku začal presadzovať politiku nasmerovanú proti Židom, Rómom, Slovanom, homosexuálom, vyvyšujúcu árijskú rasu nad všetky ostatné. Predstavte si, že by to niekto spravil dnes. Zašlo by to znova až tak ďaleko ? Povedzme, že by niekto začal stavať koncentračné tábory pre kresťanov či ryšavých ľudí. Určite by sme to nenechali zájsť tak ďaleko. Považovalo by sa to za neprípustné, choré, šialené. Nikto by na nich len tak neposielal vojská ako vtedy Himmler na východný front nacistické oddiely vyvražďovať Židov. Existuje fotografia, na ktorej sú Židovky s deťmi zhromaždené na pláži, čakajúc na popravu. Je nechutné, ako v tej chvíli niekto myslel na to, aby si danú scénu zvečnil. Akýsi nemecký vojak sa pri nich cítil ako poloboh, rozhodujúc o dĺžke času, ktorá im zostáva. Najhoršie na tom je, že čím viac času im dožičil, tým viac iba stupňoval ich utrpenie. Vyžíval sa v ich šikanovaní, v ruke držiac zbraň, ktorej ťarcha mu isto prinášala potešenie. Zvečnil si tento okamih preto, aby si pri pohľade naň pripomenul staré pocity. Možno sa na svojich obetiach dokonca zabával. Himmler nakoniec ťaženie oddielov zastavil, ale morálne dôvody by sme tu hľadali márne. Bolo zastavené až po tom, ako na pol ceste vyhasli životy viac ako 1000 000 ľudí. Spravil tak len preto, že v Poľsku vzniklo koncentračných táborov. Svojmu novému, krutému osudu by zrejme nik neušiel, ak by sa správali všetci tak, ako je typické pre ľudskú povahu. Ak má problém niekto iný ako my, sme bezohľadní, sebeckí, nesúcitní, ľahostajní a s radosťou, že sa to netýka nás, zatvárame oči pred okolitým svetom, čím spôsobíme ešte viac zlého. Talmud povedal: „ Keď zachrániš život, zachrániš svet." Čo je viac než pravda, nakoľko skutočne zachránime niečí svet.

Britský maklér, Nicola Winton, ukázal, že aj v tak skazenom svete existujú ľudia, ktorí majú súcit a nemyslia len na svoje potreby. Sú empatickí, nesedia len tak, keď smú pomôcť, stať sa

hrdinom bez nároku na slávu, obdiv, peniaze. V čase krízy vo Veľkej Británii falšoval dokumenty, zháňal náhradné rodiny, peniaze, vlaky, aby pomohol aspoň tým najnevinnejším, do sveta ktorých, bolesť určite nepatrí. Patrí do sveta dospelých, ktorým ju určite aspoň zmiernil po tom, ako vyslobodil ich deti. Do 1.9.1939, kedy mal len 30 rokov, sa mu podarilo zachrániť 669 detí pred istou, krutou smrťou. Nezištne. Ak by viac ľudí konalo podobne, svet by bol iným miestom. V septembri Hitler dobyl Poľsko, vyhlásila sa vojna, hranice sa uzavreli a posledný vlak s 250 deťmi, pripravenými na útek neodišiel. Všetko ovládol strach, hnev, pocit bezmocnosti, zúfalosti, nespravodlivosti, žiaľu rodičov. Naopak, malá Miroslava Oľga Balogová, ktorá sa narodila sedemnásťročnej prostitútke a ocitla sa v detskom domove zakrátko prišla aj o svoju adoptívnu mamu a otca, Židov. Odviezli ich do pracovného tábora v Seredi, neskôr ich previezli do Osvienčimu. Aké právo mali vziať jej rodinu, tak ako aj mnohým ďalším, nechať ich samých len s depresívnymi, mučiacimi myšlienkami ? K Židom sa správali ako k hmyzu, zbytočnému, ktorý parazituje na rastlinách, ktoré si privlastnili. Kruté lekárske pokus, buď za cieľom posunúť medicínu vpred za každú cenu a zvráteným spôsobom, čo sa nikdy nepodarilo. Pokusy na psychicky chorých väzňoch, kastrácia, sterilizácia za účelom prežitie výlučne árijskej rasy, všitia skla, dreva, špiny do rán, aby videli, ako dlho človek vydrží s infekciou v tele. Vyťahovanie tekutiny z modrých ľudských očí a jej vpichovanie do tých inej farby. Pokusy o oplodnenie mužov, odrezanie a vymenenie pohlavných orgánov medzi mužom a ženou. Zastrelenie, obesenie, samovraždy, zatvorenie do plynovej komory napustenej cyklónom B, smrť blízkych. Ľudí hnali do krajných situácií, ktoré ich navždy zmenili, poznačili. Toto opisuje aj W. Styron, krutú realitu zobrazil pomocou inak kúzelnej Sophii, ktorá prišla vďaka koncentračným táborom o všetko. Bola nútená rozhodnúť sa pre záchranu len jedného dieťaťa a potom, čo spravila nemožné rozhodnutie, zabili obe. Z tohto šialenstva vyviazlo živých len 8103 ľudí z miliónov väzňov. Nikto z nich už však nebol ako predtým. Ako by ste sa vyrovnali s minulosťou, v ktorej ste boli svedkami prekliateho sveta, preplneného všetkými formami šialenstva, sveta najväčšej ľudskej zvrhlosti, zločinného vraždenia? Deň, noc by ste vdychovali otrávený, zapáchajúci vzduch plný ľudských ostatkov, kostí a mäsa, sledovali dym a plameň, počuli plač, krik, pomätený smiech a najkrajšou a vlastne aj jedinou vyhliadkou by bola smrť, ku ktorej by ste sa modlili, aby prišla čo najskôr, pretože všetky odtiene ľudského utrpenia, ktoré ste do vtedy okúsili by vám prišli smiešne, malicherné. Koľko ľudí muselo stratiť život už len na zozbieranie 60 000 kilogramov vlasov, 6 000 kilogramov zlata zo zubov a 92 022 detských oblekov ? Tieto

skutočnosti nás nútia hanbiť sa za ľudstvo samé, za to, že to niekto z nás vykonal, za to, že sme to dopustili.

Ako si dovoľuje niekto namýšľať, že je čímsi viac ? Sám seba stavať do pozície Boha, svojou prostou, ľudskou rukou zotrieť sny, nádeje, lásky, túžby iných ľudí, s takými istými rukami, ako majú oni? Všetok čas, ktorý im bol daný, premeniť na bezútešný labyrint utrpenia, z ktorého jediná cesta je tá posledná. To či niekto ublíži nám, si nevyberáme, ale to, či niekomu ublížime my, áno. Je len na nás, ako budeme konať, ako využijeme svoju moc, nakoľko nik nie je bezmocný. Smieme sa stať krutým vodcom opitým mocou či mužom, ktorý pred ním zachráni stovky detí. Na konci každého dňa je to, kým sme, tým jediným, čo máme, spolu s vierou, že sme sa všetci narodili nevinní a smieme nimi aj ostať.

Dominika Jelínková: *Kto dal človeku právo zabíjať?*

Gymnázium Nové Zámky

10. miesto

Vziať do ruky zbraň a vystreliť. Bez zábran, bez citu na niekoho nevinného a bezbranného. Zaslúžil si to alebo sa niečím previnil? Nie... Tak prečo to niekto spraví? Prečo zabije? Vezme niekomu život, pripraví ho o všetko bez toho aby vôbec uvažoval nad tým, či to môže vykonať. Len to bez mihnutia oka spraví. Má na to právo? Samozrejme, že nie. Na svete nie je nikto, kto by mohol druhému siahnuť na život. Ako by vôbec niekto taký mohol byť? Veď predsa, keď život človeku nedal ako mu ho môže vziať?

Hrať sa na Boha, riadiť svet a určovať, kto zomrie. Kto dal takéto privilégium ľuďom? Ako si môžu dovoliť stavať sa do pozície Boha, keď sú len ľudia... všetci sme len ľudia. Žiadny z nás nie je niečo viac. Prečo sa asi nazývame ľuďmi, prečo máme ten spoločný názov? Pretože podstata v každom človeku je tá istá, nemenná. Odlišujeme sa len niektorými znakmi. Hlavné však je, že máme ľudskosť. Vlastnosť, ktorá nás oddeľuje od zvierat a spája nás všetkých v jedno. Mali by sme držať spolu, pomáhať si, učiť sa od seba. Miesto toho však radšej zatlačíme do úzadia človečenstvo a začneme loviť. Stanú sa z nás dravce číhajúce na slabých a loviace seba navzájom. Ale to že v nás na okamih vyhrá naše dravé ja, nás neospravedlňuje. My sme ho totiž nechali vyhrať. Ako vraví jedno indiánske príslovie: *Máme v sebe dvoch vlkov. Dobrého a zlého. Vyhrá ten z nich, ktorého kŕmime.*

My si vyberáme, ako sa budeme správať, my si volíme, ktorou cestou sa vydáme. Ísť cestou zla je čisto naše rozhodnutie. Človek to rozhodnutie často spraví vo chvíli, keď je presvedčený, že on je ten, kto môže zmeniť svet. Ak keď pri zmenách, ktoré učiní zahynie mnoho ľudí, nekladie tomu veľkú váhu. Bolo to predsa v záujme *vyššieho dobra*. Povrchnosť a hlúposť tých, to ma ubíja. Zamyslime sa, čo je to *vyššie dobro*? Malo by to byť dobro pre celé ľudstvo? Alebo snáď to je už niečo medzi nebom a zemou, niečo nadpozemské? Nie som si istá, či je to vôbec niečo z toho. A určite môžem povedať, že to dobro nikdy nie je dobré. Vždy za tým totiž stoja prekážky, často v podobe ľudí, ktorý sa snažia žiť svoj život, ale majú tú smolu, že pre niekoho sú nepohodlní. Začnú žiť v strachu o svoj a hlavne o životy milovaných. Boja sa dňa. Keď niekto príde a jednoducho strelí, len pre to, že boli na neexistujúcom zozname. Takom, o ktorom si mnohí myslia, že je to to, čím sa majú riadiť, lebo si ho v hlave vytvoril niekto, kto zo seba spravil najvyššieho z nás. A to je ten problém,

že on to zo seba spravil. On sám seba určil ako hlavu všetkého, dúfajúc, že sa mu podarí nastoliť zmenu sveta, ktorá mu skrsla v myšlienkach. Nemal však nijaký dôvod a obzvlášť nedostal od nikoho právo zasadnúť na trón, ktorým by sa vyvyšoval nad nás ostatných. Aj keď jeho ľudskosť na povrchu zahynula, v jeho vnútri zostala naďalej. Skrytá a potlačená, ale stále existovala. Jediné čo by bolo nutné spraviť je vzkriesiť tú jej časť, ktorá bola zabitá.

Človek nemá problém zabiť iného človeka, najskôr však musí zabiť časť seba. Je to ako vypnúť tú emóciu, ktorá mu dovtedy bránila ubližovať ľuďom okolo. Práve preto ju musí odstrániť. A tak ako to niekto spraví sebe, niečo v sebe zničí, tak začne ničiť aj ľudí okolo. Nie len tým, že niekoho zabije. Ničí aj tých, ktorí sú mu podriadení a v jeho mene musia zabíjať iných. Toto dokážu ako náhle stlačia pomyselný gombík a ním v sebe zahubia cit.

Či sa to dá spraviť je otázne, ale ja si myslím, že určite dá. Veď ako ľudia sme schopní rozmýšľania a slobodného rozhodovania sa. Tak prečo sa vždy rozhodujeme nesprávne? Prečo si volíme toho zlého vlka?

František Forgách: *Neblahá história*

Gymnázium Nové Zámky

11. miesto

Čo je vlastne zlo? Je to opak dobra. Zlo je také konanie jednotlivcov v spoločnosti, ktoré sa vymyká normám a pôsobia negatívne na ostatných. Každý si zvolí vlastnú životnú cestu, ktorou kráča. Keď sa to tak vezme, na našej planéte žije 7 miliárd ľudí. Každý je odlišný, nie je možné nájsť ani jednu identickú dvojicu. Sú si však všetci rovní? Čo určuje možné rozdiely medzi ľuďmi? Kde vznikli? Prečo sa v dnešnej spoločnosti ľudia delia na takých a onakých? Otázku rovnosti rieši ľudstvo už celé tisícročia a poznáme mnoho postojov, ktoré k nej boli zaujaté. Niekedy si ľudia ani neuvedomovali, ako ubližujú tým druhým, nedokázali sa vcítiť do ich kože a robili zlými naozaj len seba.

Naopak, fašistický režim mal od začiatku jasný cieľ. Skupinu ľudí označil za privilegovanú a ostatným odňal všetky práva, vyhlásil dokonca, že nie sú ľuďmi. Mnohí z nás, ktorí sme v tom období nežili, si nevieme predstaviť, čo v skutočnosti obsahujú slová vojna, neistota, prenasledovanie, holokaust. Hlavnou obeťou holokaustu boli Židia prostredníctvom „konečného riešenia židovskej otázky“. Holokaustom boli postihnutí taktiež príslušníci niektorých slovanských národov a Rómovia. Celkový počet obetí holokaustu sa odhaduje na 12 až 16 miliónov, z toho zhruba 6 miliónov Židov. Najúčinnejším a najhroznejším prostriedkom nemeckého holokaustu boli vyhladzovacie tábory, kde sa hromadne popravovalo zastrelením, obesením a jedovatým plynom. Spočiatku v plynových vozoch , neskôr v plynových komorách, ktoré boli postavené tak, aby pripomínali obyčajné umyvárne. Za najhorší koncentračný tábor je považovaný Osvienčim, kde zahynulo viac než 1 350 000 ľudí. Holokaust je príkladom toho, ako by sa ľudia správať nemali. Napriek tomu sú na svete stále prítomné rozdiely medzi vrstvami, mnoho predsudkov a taktiež rasizmus. Prečo takého zmýšľanie? Čo nabáda ľudí k tomu, aby robili rozdiely kvôli farbe pokožky či výzoru? Je to ich strach z nepoznaného. Keď sa človek stretne s niečím novým, neprebádaným, väčšinou zareaguje záujmom, alebo strachom. A rasisti patria práve do tej druhej skupiny. Boja sa odlišnosti farebných ľudí a tento strach skrývajú za nenávisť, prípadne agresivitu, pretože nikto nerád priznáva, že sa niečoho bojí. Kedy ľudia konečne pochopia, že sú si rovní? Akoby

nestačili prírodné katastrofy, vojny. Nie. My chceme ďalšie problémy. Strpčovať si navzájom život netoleranciou, sebeckosťou, nenávisťou. Či je beloch, černoch, kresťan, moslim, z bohatej, či chudobnej krajiny, dokáže ľúbiť ako ostatní. Rovnako ako ostatní, chce žiť v miery, byť šťastný, mať svoju rodinu a priateľov. Kto, alebo čo nás prinúti sa nad sebou zamyslieť? Neviem. Ale potom už môže byť neskoro. Nenávisť plodí nenávisť a to je najhoršie, čo môže v človeku byť. Dôležité je, čo je vo vnútri toho ktorého človeka. Taktiež si nemyslím, že dôležitosť človeka možno posudzovať podľa toho, či má alebo nemá peniaze alebo vzdelanie, ani podľa náboženstva. Dôležité je, že sa každý odlišuje od zvierat, že dokáže rozmýšľať, cítiť a milovať.

Na zhrnutie: Myslím si, že všetci ľudia si, bohužiaľ, nie sú rovní, ale rozhodne by tomu tak malo byť.

Alexandra Šalgóová: *Holokaust*

Gymnázium Nové Zámky

11. miesto

Veľakrát sme svedkovia toho, ako jedinec vie svojím postojom k určitým veciam ovplyvniť iného človeka, či dokonca skupinu ľudí, dokonca obrovské masy ľudí. Miera ovplyvňovania môže byť rôzna, závisí od toho, ako veľmi je daný jedinec citlivý a senzitívny a ako ľahko sa mu „darí nasávať" z okolia všetko negatívne.

Pozitívne ovplyvňovaní ľudia sú optimistickejší, navzájom sa motivujú, určujú si lepšie životné ciele. Tých je asi pomenej. Jednotlivci, ktorí negatívne ovplyvňujú iných, sa snažia dosiahnuť svoje ciele za každú cenu. Ak je vodcovský typ, vie ovplyvniť celú masu ľudí (zväčša násilím), má to katastrofálny dopad pre ľudstvo. Hovoria im diktátori. Najznámejší sú Hitler, Stalin, Castro, Saddám Husajn, Čong – il Kim. Všetci viedli agresívnu politiku, mali rasistické názory, najviac im chutila neobmedzená moc.

Hlavnou myšlienkou Hitlerovej politiky bolo pozdvihnutie národného povedomia Nemcov a vzbudenie antisemitizmu. Chcel svetu dokázať nadradenosť Nemecka. Vedel, že to nedokáže inak ako vojnou. Vybudoval trojmiliónovú armádu. Hitler bol známy tým, že nemenil svoje názory. Personalizmus je pre neho význačný, celú svoju politiku bral osobne. Cítil osobnú zodpovednosť ku každému nemeckému občanovi za politiku, ktorú praktizoval. Postoje, názory, ideály vyslovené Hitlerom považovali ľudia za „svoje", preto sa Hitler tešil úcte nemeckej verejnosti. Z psychologického hľadiska osobnostnej stránky Hitlera je význačný komplex menejcennosti, ktorý neskôr prešiel do komplexu nadradenosti, čo sa prejavilo v jeho túžbe po dosiahnutí lepšieho spoločenského postavenia ako mal. Vedel svojimi rečníckymi prejavmi ovplyvniť obyčajných ľudí, ktorí v čase hospodárskej krízy túžili po zlepšení životných podmienok, uverili jeho sľubom o zlepšení ich situácie a rešpektovali to.

Za pôvodcu všetkého zla označil Židov a jeho cieľom bolo úplne vyhladenie Židov zo sveta, čo sa snažil realizovať prostredníctvom koncentračných táborov. Hovorí sa, že sám nikdy neuviedol svoj pôvod, dôvodom môže byť jeho nevyjasnený pôvod spojený s incestom. Môže byť, že jeho predkovia boli Židia. Pre svojich ideologických a „rasových nepriateľov", prikázal zriadiť koncentračné a vyhladzovacie tábory. Bol iniciátorom rasistickej politiky,

veľmi ostro vystupujúcej voči Židom. Židia boli pozbavení občianstva, alebo nesmeli uzatvoriť manželstvo s Árijcom. Toto viedlo k holokaustu.

Išlo o systematické, štátom vykonávané prenasledovanie a hromadné vyvražďovanie etnických, náboženských, či politických skupín počas druhej svetovej vojny, vykonávanie nacistickým Nemeckom a jeho spojencami. Najpočetnejšími obeťami holokaustu boli Židia, ale aj príslušníci niektorých slovanských národov, hlavne Poliakov, Bielorusov, Ukrajincov, Rusov, či obyvateľov Juhoslávie alebo Rómov. Celkový počet obetí holokaustu sa odhaduje na 12 až 16 miliónov, z toho zhruba 6 miliónov Židov. Najúčinnejším a najhroznejším prostriedkom nemeckého holokaustu boli vyhladzovacie tábory, kde sa hromadne popravovalo zastrelením, obesením a jedovatým plynom. Spočiatku v plynových vozoch, neskôr v plynových komorách, ktoré boli postavené tak, aby pripomínali obyčajné umyvárne. Mŕtvoly boli hromadne spaľované v krematóriách. Nemecký národ začal veriť nadradenosti svojej rasy. Zo všetkých strán počuli len tieto názory, aj tí, čo neboli o tom presvedčení, prijali túto myšlienku aj z obavy o svoj život. Hitler svojou absolútnou a agresívnou diktatúrou podrobil veľké masy ľudí. Bohužiaľ v neprospech iných národov. Počas niekoľkých rokov ľudia zažívali peklo, a to len kvôli Hitlerovi, ktorý bol hysterik a psychopat.

Kveta Morochovičová-Cvyk: *Žltá hviezda*

(Malke Kacovej. Na pamiatku)

(Preklad Marián Heveši, pôvodná báseň vyšla v ukrajinskom jazyku)

Nesúťažný príspevok

Obloha býva plná hviezd.
Na tom Božom koberci
majú všetky
svoje miesto.
Ale jedna,
taká žltá, šesťramenná
v tom štyridsiatom druhom
spadla.
Spadla a zachytila sa
na kabátiku istej malej slečny.
Malka Kacová. Tak ju
volali.
Malá slečna
s čiernymi očami
sa na tú hviezdu dívala,
dotkla sa jej,
pohladkala ju,
ale nechápala.
Držala sa
mamkinej ruky,
jedinej istoty
v tomto zmätku,
čo nastal
medzi dospelými.

Neprotestovala, neobzerala sa,
keď spolu s mamkou
vykročila
naplniť svoj osud.

***

Melánia Kacová
z Pčoliného,
Dcéra Sereny a Adolfa
Kacovcov.
Už nikdy sa nevrátila na miesta,
kde uzrela svetlo sveta.
Deportácia
židovských občanov
ako veľká voda
odniesla z dediny aj Malku.
Žltá hviezda pretrhla
dievčenské sny.
Vnikla do mladého života,
na ceste
do večnosti.
Mala len šestnásť rokov.

Števon: *Spomienka na ťažké obdobie*

Nesúťažný príspevok

Kráčala som mierumilovnou ulicou, moje kroky
na chodníku z mačacích hláv tlmil čerstvý sneh,
svetlá pouličných lámp znudene svietili do tmy,
okolo nich sa vírili roje vločiek.
V tom čase som ešte dostatočne nechápala,
že zloba je nezvratná a definitívna,
s nikým nie je zadobre, ľúbosti nemá.

Idylku preťalo škrípanie brzd nákladiaka,
z neho vyskočila tlupa, po zuby ozbrojených vojakov veľká.
Halt! Aus weis bitte. Ha? Juden!
Kommen Sie mit zum ort-kommando!
Priamo na stanici ma natlačili s ostatnými
súkmeňovcami do dobytčích vagónov vedno.

Zakrátko sa súprava pohla,
veľa nás v tom vagóne bolo, len stáť som mohla...
Ani za mak som nevedela, čo nás čaká,
v koncentračnom tábore bola selekcia krátka.

Podľa roztriedenia nás nahnali do drevených barakov, bolo nás tam natlačených, ako v klietke zajacov.
To je koniec, čo snami bude!
Tí, čo tam skôr boli, utrúsili, uvidíte, čo ešte len príde.

Rozmýšľala som, veď dunenie zbraní z frontu je čoraz
hlasnejšie, tak dostať sa za plot, hneď by mi bolo veselšie.
Zo dňa na deň zvuky z frontu boli čoraz bližšie,
nemecké vojsko sa chovalo ku nám zo dňa na deň horšie.

Myšlienka na útek bola čoraz jasnejšia,
povedala som si, vyčkám, až noc bude tmavšia.
Pôda bola ešte zamrznutá na kameň,
do krvi mi odierala chodidlá matička zem.

Bolesť ani chlad som nevnímala,
mundúr, ktorý na mne visel, bol prepotený, ťažký,
aj tak som ďalej bežala.
Sotva som lapala po dychu a po myšlienkach rôznych,
tých pár desiatok metrov ku plotu sa zdalo nekonečných.

Začula som v diaľke psí štekot,
mužské hlasy, dupot ťažkých topánok.
koľko ich môže byť, revali niečo po nemecky,
tmu preťal kužeľ svetla, reflektor zradný.

Krúžil ako dravec, pasúci pažravo po koristi,
bola som to ja, neomylne našiel svoj cieľ vzápätí.
Je po všetkom! Krúžilo mi niečo v hlave,
nevzdaj to! Moje nohy bežali ďalej k ohrade.

Potkýnala som sa a opäť vstávala, ako vo sne,
z posledných síl som mierila ku drôtom, bola som na dne.
Ostnatá ohrada bola len pár metrov predo mnou,
stačilo len dobehnúť a prešmyknúť sa medzerou.

Vnútorný hlas ma súril - ty to dokážeš!
Veď tam za plotom je normálny svet,

ako vojna dovolí, okúsiš keď tam budeš!
Halt! Halt! Prehlušil vravu vojakov štekot psov, ich hlasy.
Potom zaznel výstrel, po ňom ďalší a ďalší.

Tie rany ma vymrštili veľkou silou dopredu a moje ranené, zúbožené telo sa zachytilo na drôtenom plote,
viselo tam ako ranené vtáča čo do siete sa dostalo.
V ústach som zacítila sladkú pachuť,
krv mi vytekala z úst, nemohla som sa ani pohnúť.

Väzenské háby sa zafarbili do červena,
to je koniec, hlavou mi prebehlo,
takto je moja životná púť ukončená.
Ešte v agónii som začula obrovský náraz na plot,
obrovského oceľového monštra pásov rachot.

Spod zakrvavených, privretých viečok som ho zazrela,
mladícke ostro rezané črty, tvár som ešte uzrela.
Vojak zvolal, „sanitár sem sa,
z ostatného plota sňali zohaver.

Aj keď som mala veľké bolesti, bola to báseň,
veď som mala len dvadsať rokov,
veľmi som chcela žiť a tu taká ukrutná tieseň.
Dusila som sa vlastnou krvou,
vzduch z pľúc zúfalo unikal, ale žiť ma čoraz viac ťahalo, vnútornou vôľou.

Prebrala som sa na jemný dotyk dlane,
žmúrila som do šera stanu,
hlavou mi prebehlo, veď ja žijem ó Pane!
Kde som! Utkvel mi zrak na urastenom vojakovi,
ticho sa mi prihovoril, si v poľnom lazarete,
neboj sa tu sme všetci tvoji.

Košeľa sa mi lepila od horúčky na telo,
vojak tíško prehovoril, dosť tvojho utrpenia bolo.
Skončilo sa drôtmi oplotenie koncentráka povedal,
po rekonvalescencii, ťa už len láska a krásny život čaká.

Až po pár sekundách som pochopila, hlavou mi prebleslo, ozaj má každý svojho strážneho anjela.
Veď je to láskavá tvár ruského vojaka,
čo ma vytrhla z osídiel smrti a po ruke ma hladila.

Pozri priniesol som ti symbol jari, orgován!
Želám ti, nech ostávajúci život,
takéto zafarbenie ako tento kvet len mal.
Lúčim sa, veď posádka môjho tanku na mňa čaká!
Cesta do skončenia vojny, pokorenie, nenásytnej,
rozpínavej šelmy, je ešte ďaleká!

Veľa životov vyhasne, až nastanú mierové dni krásne.
Potom budeme žiť spokojne,
keď natrvalo, na celom svete, rachot zbraní utíchne!

Milí čitatelia!

Literárnu súťaž „Stratení susedia – žili medzi nami“ ako súčasť komplexu podujatí 70. výročia holokaustu vnímam ako fundament rozvoja literárnej tvorivosti mladých gymnazistov, ktorý nepochybne prispieva k poznaniu života, spoločnosti a histórie s jej temnými stránkami. Rovnakou mierou vedie k nachádzaniu hodnôt ľudskosti a vytvára priestor pre názorovú diverzitu mladých ľudí, ktorých tvorbu usmerňovala len jediná podmienka – téma.

S radosťou konštatujem, že mladí autori - viac či menej nadaní, no celkom určite zanietení - vo svojich prácach dokázali zaujať vlastné postoje a podaktorí štylisticky brilantne vytvárať paralely medzi súčasnou spoločnosťou a po krvi prahnúcou históriou. Ich myšlienky nahého humanizmu obotkané predstavivosťou a vedomosťami stredoškolákov naliehavo a dôrazne urgujú a zároveň tlmočia odpor voči diskriminácii, xenofóbii, prenasledovaniu, vojnám ... .

Spektrum prác, ktoré ma oslovili svojou nápaditosťou a rôznosťou v prístupe k téme a štýlu, bolo rozmanité. Krátka próza, úvahy, rozhovory, básnické pokusy, historická esej. Ich spoločnú črtu vidím v zdravom kritickom pohľade dospievajúcich autorov, či vrelom vzťahu ku všetkému, čo robí ľudí ľudskými a odporom k tomu, čo ich od seba vzďaľuje a premieňa na „bezduchých“. Aj pri tak závažných témach ako holokaust, vojnové reminiscencie, rasové prenasledovanie, koncentračné tábory, sú študentom v súťažných prácach vzdialené silné slová. Emotívny účinok dosahujú až prekvapujúco jednoduchým radením slov a faktov, pričom jednoduchosť a priezračnosť bez zložitých abstrakcií sa objavila vo viacerých prácach.

Pri posudzovaní všetkých súťažných prác, prozaických i básnických, bola pre mňa najdôležitejším momentom subjektivita a intenzita vlastného literárneho zážitku, ktorý je však ťažko merateľný, takže som musela pristúpiť ku kvalifikovanému odhadu, kde som zohľadňovala zameranie súťaže, koncíznosť autorského rukopisu, dodržanie osobitosti témy, štýlov, schopnosť invenčne sa vyrovnať s parametrami literárnych žánrov tak, aby v ňom boli výrazné individuálne významové a textové prvky, a samozrejme, reflexívne i dejové pasáže.

Ak by som mala z palety súťažných prác vyzdvihnúť jeden literárny žáner, bola by to novela. Autorky, Rebeka Valábková a Kristína Schronerová, primerane využili stručný

priestor noviel na to, aby sa v ňom život obrátil na peklo a peklo vyzeralo ako nevyhnutnosť bytia, a to všetko v réžii bežného života a bežných hrdinov, takže príbehom nechýba úder existencie a smutná tvár rozprávačsky zdarného textu.

Podporu umenia, najmä toho slovesného, považujem za svoju spoločenskú česť a zodpovednosť, no najmä posolstvo. Preto som rada, že aj prostredníctvom tejto literárnej súťaže sa začínajúcim autorom, stredoškolákom, podarilo prezentovať sa vlastnou tvorbou, rozvíjať ich talent, umožniť tvorivý kontakt s poznatkami z histórie a prenášať ich nielen do výchovno-vzdelávacieho procesu, ale aj medzi kamarátov a rovesníkov, a čo je najdôležitejšie, šíriť myšlienky humanizmu medzi mladými ľuďmi a nedovoliť im zabudnúť!

Oceneným želám, nech je toto ocenenie pre nich impulzom do ďalšej tvorby, ale zároveň aj záväzkom pre jej ďalšie skvalitňovanie.

PaedDr. Ingrid Braunfeldová

Porotcovia súťaže – vizitky:

PaedDr. Ingrid Braunfeldová (1977)

PaedDr. Ingrid Braunfeldová je rodáčkou z Nových Zámkov. Vysokoškolské vzdelanie získala na Univerzite Konštantína Filozofa v Nitre, kde v roku 2014 získala titul PaedDr. a na Univerzite Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach v roku 2012 ukončila ďalšie vzdelanie ako pedagóg špecialista. V súčasnosti pôsobí na Strednej odbornej škole stavebnej v Nových Zámkoch.

Aktívne sa podieľa na organizácii literárnych súťaží: organizácia štátneho kola SOČ 2013, organizácia štátneho kola súťaže „Poznaj slovenskú reč“ 2014. Má niekoľkoročné skúsenosti s prípravou študentov na súťaže: Hviezdoslavov Kubín, Prečo mám rád slovenčinu, prečo mám rád Slovensko, Poznaj slovenskú reč, Olympiáda v slovenskom jazyku, a rôzne iné literárne súťaže.

doc. Ing. Tomáš Lang, Phd. (1942)

Doc. Ing. Tomáš Lang, PhD. pochádza z Budapešti. V súčasnosti pôsobí ako vysokoškolský pedagóg, vedecký pracovník a publicista. Stredoškolské vzdelanie získal na Gymnáziu v Nových Zámkoch v roku 1959. V roku 1964 ukončil vysokoškolské štúdium na Strojníckej fakulte Českého vysokého učení technického v Prahe. V období 1965-1968 absolvoval Národohospodárku fakultu Ekonomickej univerzity v Bratislave. Hodnosť CSc. obhájil na Strojníckej fakulte Slovenskej vysokej školy technickej v Bratislave, kde neskôr pôsobil ako externý zamestnanec. V 2013 sa habilitoval na Univerzite židovských štúdií v Budapešti, kde externe pôsobí od roku 2006.

Pracovné nasadenie rozvíjal v Elektrosvite Nové Zámky a od roku 1968 bol zakladateľom a riaditeľom Výskumného ústavu náradia VUNAR v Nových Zámkoch, ktorý sa pod jeho vedením stal popredným vedeckým pracoviskom v európskom kontexte. Tu pôsobil až do roku 1989. V rámci programu MBA v roku 1996 absolvoval dlhodobú stáž v USA. Od roku 1990-2002 pôsobil v súkromnom sektore v oblasti strojárstva.

Tomáš Lang je autorom a spoluautorom viac ako 100 odborných článkov v domácich a zahraničných technických časopisoch a zborníkoch z vedeckých konferencií. Je spoluautorom dvoch monografií: *Az érsek újvári zsidóság története, 2004 (História novozámockých Židov)* a *Holokaust na južnom Slovensku : na pozadí histórie novozámockých Židov, 2006* a tiež je autorom viacerých referátov v zborníkoch vedeckých konferencií Dokumentačného strediska holokaustu v Bratislave a Holokauszt Dokumentációs Központ és Emlékhely v Budapešti (Dokumentačné stredisko a pamätník Holokaustu). Zúčastňuje sa vedeckých akcií Ústavu pre výskum menšín v Šamoríne.

Od roku 1994 je predsedom Židovskej náboženskej obce Nové Zámky, bol členom predsedníctva ÚZ ŽNO na Slovensku. Bol nezávislým poslancom Mestského zastupiteľstva v Nových Zámkoch (1998-2002) a členom Mestskej rady. Je zakladajúcim členom Rotary Klubu v Nových Zámkoch a bol jeho prezidentom pre rotariánsky rok 2008-2009. V rotariánskom roku 2011-2012 bol na čele Dištriktu 2240 - Česká republika a Slovenská republika ako jeho guvernér. Od 2012 koordinuje Službu profesii v rámci RID 2240.

Je nositeľom Národnej ceny SR za výskum a vývoj v oblasti strojárskych výrobných procesov, Ceny primátora mesta Nové Zámky (1998), Ceny PRO URBE mesta Nové Zámky, Ocenenia Kehola Spoločenstva (2005).

PhDr. Monika Vrzgulová, CSc. (1965)

PhDr. Monika Vrzgulová, CSc. je rodáčkou z Trenčína. Vysokoškolské vzdelanie získala na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského Bratislava. Akademický titul PhDr. získala v roku 1988 a vedecko-akademickú hodnosť CSc. v roku 1997. V súčasnosti pôsobí ako vedecká pracovníčka Ústavu etnológie SAV v Bratislave v oblasti urbánnej etnológie, sociálnej pamäte, sociálnej identity, stereotypov, holokaustu na Slovensku, transformačného procesu po roku 1989. Zároveň je i riaditeľkou Dokumentačného strediska holokaustu v Bratislave, ktoré vzniklo v roku 2005.

Jej pedagogická, odborná a vedecká činnosť je mimoriadne rozsiahla. Je autorkou mnohých vedeckých štúdií, monografií, vysokoškolských učebných textov, vedeckých projektov. Jej pôsobnosť siaha do nadnárodných organizácií, kde pôsobí ako členka národnej delegácie expertov v medzinárodnej skupine International Holocaust Remembrance Alliance (IHRA) od

roku 2005. Predsedníčka Vzdelávacej skupiny v rámci IHRA. Členka Advisory Council in the Holocaust Education, Remembrance and Research Working Group v medzinárodnej organizácii EUROPEAN Shoah Legacy Institute (ESLI) – Česká republika, Praha od r.2010.

Záverečné resumé

Termín uzávierky literárnej súťaže stanovený na 16. júna 2014 sa neúprosne približoval. Napätie v nás „realizátoroch“ každým dňom rástlo. Zasielané práce do literárnej súťaže *STRATENÍ SUSEDIA – žili medzi nami* vyvolávali v nás radosť. Potvrdenie faktu, že sme zadanou témou „HOLOKAUST“ oslovili, ako sa po uzávierke ukázalo, trinásť študentov a tiež dvoch píšucich seniorov – regionálnych básnikov bolo upokojujúce.

Práce boli napísané spontánne, z pocitu potreby vysloviť svoj názor na „HOLOKAUST“ alebo len sa literárne prejaviť. Hodnotenie zaslaných súťažných prác sme zverili odbornej porote v zložení: PaedDr. Ingrid Braunfeldová, doc. Ing. Tomáš Lang, PhD. a PhDr. Monika Vrzgulová, CSc. Členovia poroty sú veľmi dobrými znalcami dejinných udalostí súvisiacich s holokaustom, odbornej literatúry, sú autormi niekoľkých publikácií, projektov, porotcami viacerých súťaží. Aj oni s napätím čakali na súťažné práce a boli zvedaví ako si študenti poradia s danou témou, aký literárny žáner si zvolia, na akej literárnej úrovni to napíšu a či práce budú spĺňať stanovené hodnotiace kritériá: kvalita práce, originalita práce a vlastný vklad, historická vierohodnosť a vystihnutie zadania.

Konečná uzávierka súťaže bola ukončená ráno 17. júna 2014. Súťažné práce sme postúpili porotcom. Porotcovia dostali čas na posúdenie súťažných prác do konca augusta, aby sa stihlo pripraviť konečné vyhodnotenie, ktoré bolo potrebné na vyhlásenie výsledkov súťaže. So záujmom sme očakávali ich verdikt. Vyjadrili sa, že nemali ľahkú úlohu. Práce boli žánrovo rozmanité – boli medzi nimi novely, rozhovor, eseje - úvahy, osobná výpoveď.
Kladne hodnotili, že títo mladí ľudia majú svoj vlastný názor, vedia ho kriticky a spontánne vyjadriť. Chápu čo prináša nezáujem a tolerovanie negatívnych nehumánnych spoločenských javov ako sú: násilie, diskriminácia, prenasledovanie... O tragédii Židov - holokauste len počuli, zažiť by ju nikdy nechceli. Vojnu a jej dôsledky jednoznačne odsudzujú. Niektoré práce svojou textovou a dejovou vypracovanosťou priniesli hodnotný literárny zážitok, iné zase faktografické informácie.

Výsledná hodnotiaca tabuľka bola zostavená. Rozhodlo sa o konečnom umiestnení súťažiacich. Vyhlásenie výsledkov literárnej súťaže študentov stredných škôl Nitrianskeho samosprávneho kraja vyhlásenej Knižnicou Antona Bernoláka v Nových Zámkoch, Židovskou náboženskou obcou Nové Zámky a Dokumentačným strediskom holokaustu

v Bratislave bolo stanovené na 21. septembra 2014 o 17:00 hod. v novozámockej Synagóge pri príležitosti koncertu „Posolstvo lásky v židovskej kultúre“ v podaní AndreaS kvarteta, ktorý je záverom cyklu spomienkových a kultúrnych podujatí pri príležitosti 70.výročia deportácií Židov z južných oblastí Slovenska. Koncert je tiež súčasťou celoslovenského programu Týždňa židovskej kultúry.

-úbar-

Prílohy

Propozície literárnej súťaže 70
Odporúčaná literatúra 72
Oslovujúci list riaditeľov škôl 77
Stanovené hodnotiace kritériá 78
Pozvánka na koncert VI. ročníka projektu Židovská kultúra a umenie 2014 spojený s vyhlásením výsledkov literárnej súťaže 79
Z vyhlásenia výsledkov literárnej súťaže STRATENÍ SUSEDIA - ŽILI MEDZI NAMI 80
Fotodokumentácia z vyhlásenia výsledkov... 83

STRATENÍ SUSEDIA

žili medzi nami

Literárna súťaž pre študentov

PROPOZÍCIE LITERÁRNEJ SÚŤAŽE

Názov: **STRATENÍ SUSEDIA – žili medzi nami**

Forma: Literárna súťaž pre študentov stredných škôl Nitrianskeho kraja

Literárna súťaž je vyhlásená pri príležitosti 70. výročia od začiatku deportácie židovského obyvateľstva na južnom Slovensku.

Vymedzenie témy: HOLOKAUST

Súťažné literárne žánre: ľubovoľný literárny žáner
/esej, reportáž, rozhovor, poviedka, báseň.../

Práce môžu byť napísané v jazyku slovenskom alebo maďarskom.

Vyhlasovatelia: Knižnica Antona Bernoláka v Nových Zámkoch
Židovská náboženská obec Nové Zámky
Dokumentačné stredisko holokaustu Bratislava

Partneri: stredné školy, študenti stredných škôl

Mediálni partneri: regionálne noviny a médiá
webová stránka KAB: www.abkniznica.sk

PODMIENKY SÚŤAŽE

****Uzávierka súťaže:*** 16. júna 2014

Práce (doteraz nepublikované) treba zaslať do 16. júna 2014 poštou na adresu: Knižnica A. Bernoláka v Nových Zámkoch, Turecká 36, 940 01 Nové Zámky a v elektronickej forme na email: bibliografia@abkniznica.sk. Na obálke uviesť Literárna súťaž „Stratení susedia“. Práce sa nevracajú.

***Rozsah práce:** maximum 10 strojom písaných strán veľkosti A4, písmo Times New Roman o veľkosti 12, riadkovanie 1,5 riadka, textový editor Word, okraje normálne

***Autorizácia:** vyžaduje sa uvedenie názvu príspevku, mena a priezviska autora, názov a adresa navštevovanej školy, kontaktné údaje - emailový alebo telefónny kontakt na autora

Vyhodnotenie súťaže: september 2014

Práce bude posudzovať odborná porota. Slávnostné vyhodnotenie literárnej súťaže sa uskutoční v priebehu septembra 2014 pri príležitosti Pamätného dňa obetí holokaustu a rasového násilia.

Výsledky súťaže: Súťažné práce budú ocenené a publikované

Kontaktné údaje na organizátorov: *Knižnica Antona Bernoláka v Nových Zámkoch, Literárna súťaž, Turecká 36, 940 01 Nové Zámky, email:* bibliografia@abkniznica.sk*, telefónne číslo 035/6400385, Mária Feldinszká, Mgr. Lenka Otrubová*

ODPORÚČANÁ LITERATÚRA k téme holokaust

BIBLIOGRAFIA (obsahuje 73 záznamov)

Históriografia:

1.
SS v akcii : dokumenty o zločinech SS. - Praha : Naše vojsko, 1961.
2.
Malá pevnosť Terezín. - Praha : Naše vojsko, 1976 a 1988.
3.
Kamenec, Ivan. Po stopách tragédie. - Bratislava : Archa, 1991.
4.
Büchler, Robert. Slovenskí židia [A] / Robert Büchler, Gita Fatranová, Stanislav Mičev. - 1. vyd.- Banská Bystrica : Múzeum SNP, 1991. - 60 s. - ISBN 80-85306-02-6.
5.
Lipscher, Ladislav. Židia v slovenskom štáte 1939-1945 [A] / Ladislav Lipscher; z čes.orig. ... preložili Irma Knezlová a Magdaléna Pechová. - Bratislava : Print-servis, 1992. - 254 s. – ISBN8090047025.
6.
Hoffmann, Gabriel. Katolícka cirkev a tragédia slovenských židov v dokumentoch [A] : s 21 pôvodnými článkami uverejnenými v rokoch 1945-1965 vo viacerých časopisoch, autormi rôznej ideologickej a politickej príslušnosti / Gabriel Hoffmann, Ladislav Hoffmann. - 1. vyd. -Partizánske : G-print, 1994. - 232 s. -ISBN 80-85587-03-3.
7.
Pracovné jednotky a útvary slovenskej armády 1939-1945 : VI. robotný prápor : zborník materiálov z medzinárodného seminára. Bratislava 22.-23.novembra 1995. - Bratislava : ZINGPrint, 1996. – ISBN 80-967629-0-7.
8.
Salner, Peter. Prežili holokaust. - Bratislava : VEDA, 1997. - ISBN 80-224-0507-8.
9.
Tamaškovič, Jozef. Spomíname a nezabúdame [A] = ZACHOR : spomienky na občanov židovského pôvodu v ŠURANOCH, ktorí trpeli a mnohí aj zahynuli počas HOLOKAUSTU 1944-1945. - 2. vyd. - [s.l.] : [s.n.], 2006. – 107s. - ISBN 80-969483-4-2.
10.
Lang, Tomáš-Strba, Sándor. Holokaust na južnom Slovensku na pozadí histórie novozámockých židov [A]. z maďarského originálu ... preložila Drahoslava Dobrovičová. - 1. vyd. - Bratislava : KALLIGRAM, 2006. - 605 s. - ISBN 80-7149-898-X.
11.
Buda, František. História židovskej náboženskej obce [A] = a zsidó hitközség története : črepiny z histórie Tvrdošoviec : töredékek Tardoskedd történetéböl / František Buda. - 1. vyd. - Tvrdošovce : Obecný úrad, 2007. - 146 s. + 146 s. - ISBN 978-80-88997-36-8.
12.
Rose, Romani. Holokaust Sintov a Rómov [A] : katalóg stálej výstavy v Štátnom múzeu v Osvienčime / Romani Rose (ed.); preklad Marta Terenová. - 1. vyd. - Bratislava : Rada mimovládnych organizácií rómskych komunít, 2007. - 323 s.
13.
Pavúk, M. Osud Židov vo Vyhniach. Banská Bystrica : Múzeum SNP, 2012. ISBN 978-80-89514-17-5.
14.

Život, misia a pád Chavivy Reikovej. Banská Bystrica : Múzeum SNP, 2014. Kniha má vyjsť v priebehu roka 2014. Existuje: Šadmi, Eli. Belilim. zou-v`lilehikanea : chaj jewešli chutašel chaviva reig. Tel Aviv : Moreshet, 1973. Jazyk hebrejský. O osobnosti pozrisk.wikipedia.org./wiki/Chaviva_Reiková a iné.

Slovníková literatúra:

15.
Runes, Dagobert D.. Slovník judaizmu. - 1. vyd. - Bratislava : Danubia print, 1992. - 182 s.

Beletria:

16.
Denník Anny Frankovej [A] : 12.júna 1942 - 1.augusta 1944 / z nemeckého prekladu ... preložila Margita Valehrachová. - 1. vyd. - Bratislava : Mladé letá, 1960. Dielo bolo sfilmované.
17.
Apitz, Bruno. Nahý medzi vlkmi / Bruno Apitz. - Bratislava : Slovenský spisovateľ, 1961.
18.
Betlen, Oszkár. Život v ríši smrti. - Bratislava : SVPL, 1962.
19.
Fedora, Jozef. Svedkovia nesmú mlčať. - Banská Bystrica : Stredoslovenské vydavateľstvo, 1962.
20.
Tatarka, Dominik. Farská republika. Bratislava : Smena, 1963.
21.
Bor, Josef. Terezínske rekviem. - Praha : Československý spisovateľ, 1964.
22.
Albrechtová, Gera. Čas proti láske [A] : /denník jednej z nás. - 1. vyd. - Bratislava : Obzor, 1966.
23.
Vámoš, Gejza. Odlomená haluz [A] / Gejza Vámoš. - 5. vyd. - Bratislava : Smena, 1969. – 254s. – ISBN 80-8061-191-2.
24.
Slach, Miroslav. Mariáš s diablom [A] / Miroslav Slach; z českého originálu ... preložila Magda Hamadová. - 1. vyd. - Bratislava : Slovenský spisovateľ, 1979.
25.
Keneally, Thomas. Schindlerov zoznam. Z angl. originálu ...preložila Katarína Karovičová. - Bratislava : Jaspis, 1994. - 388 s. - ISBN 80-85576-07-4. Dielo bolo sfilmované.
26.
Špitzer, Juraj. Nechcel som byť Žid. Bratislava : Kalligram, 1997. Za túto knihu bol autor ocenený Cenou Egona Ervina Kischa.
27.
Lustig, Arnosť. Noc a naděje. Hynek, 1999.
28.
Weil, Jiří. Život s hvězdou : na střeše je mendelssohn : žalospěv za 77 297 obětí. Nakladatelství Lidové noviny, 1999.
29.
Kertész, Imre. Bezosudovosť. Bratislava : Vydavateľstvo Slovart, 2000.
30.
Kertész, Imre. Vyhnaný jazyk [A] : eseje / Imre Kertész; z maďarských originálov ... preložila Juliana Szolnokiová. - 1. vyd. - Bratislava : Kalligram, 2002. - 170 s. - (Edícia Eseje). - ISBN 80-7149-480-1. Držiteľ Nobelovej ceny za literatúru.

31.
Lahav, Yehuda. Zjazvený život [A] / Yehuda Lahav. - 1. vyd. - [Levice] : Koloman Kertész Bagala-L.C.A., 2003. - 155 s. : [50 fotografií]. - (Pamäti). - ISBN 80-88897-93-9.
32.
Leikert, Jozef. Sny v okovách [A] : osudy českých študentov v koncentračnom tábore Sachsenhausen. - 1. vyd. - Bratislava : LUNA, 2003. - 421 s. - ISBN 80-967-848-8-9.
33.
Wandall-Holm, Iboja. Zbohom, storočie [A] : európsky román / Iboja Wandall-Holm; z dánskeho originálu ... do slovenčiny prerozprávala autorka. - 1. vyd. - Bratislava : Kalligram, 2003. - 258 s. : [16 s. fotografií]. - ISBN 80-7149-581-6.
34.
Dunajský, Ivan. Memento mori proximum! [A] / Ivan Dunajský. - 1. vyd. - [s.l.] : ZING PRINT,2006. - 121 s. – ISBN 80-88997-29-1.
35.
Vrba, Rudolf. Utekl jsem z Osvětimi. Praha : vydavateľstvo Sefer, 2007.
36.
Wiesel, Elie. Noc. Praha : Vydavateľstvo Sefer, 2007.
37.
Wiesel, Elie. Všechny řěky jdou do moře, moře se však nenaplní. Praha : Vydavateľstvo Pragma, 2007.
38.
Thomas Buergenthal. Bez štěstí nepřežiješ : unikátní svědectví chlapce, který přežil šílenství holocaustu. Vydavateľstvo Jota, 2008.
39.
Grosman, Ladislav. Obchod na Korze. Academia, 2009. Dielo bolo sfilmované.
Wetzler, Alfred. Čo Dante nevidel : so správou Wetzlera a Vrbu.Vydavateľstvo Milanium, 2009.
40.
Jablonický, Jozef. Fragment o histórii [A] : výber z diela 1989 - 2009 / Jozef Jablonický. - 1. vyd. - Bratislava : Kalligram, 2009. - 598 s. - ISBN 978-80-8101-242-6.
41.
Zubčeková, Helena. Žili medzi nami [A] = Köztünk éltek : história židov v Želiezovciach, v Mikule a vo Svodove do r. 1945 : a zselízi, garamm iskolai és szodói zsidók története 1945-ig Helena Zubčeková, Pavel Polka. - 1. vyd. - Levice : Peter Braun - ZISK, 2009. - [160 s.]. – ISBN978-80-970214-3.
42.
Benz, Wolfgang. Holokaust [A] / Wolfgang Benz; z nemeckého originálu ... preložili Martin Kern a Zuzana Duhajová. - 1. vyd. - Trenčín : Vydavateľstvo F, 2010. - 123 s. - ISBN 978-80-88952-64-0.

Literatúra novšieho vydania

43.
Cerula, Miron. Dcéra dvoch matiek. Vydavateľstvo Cerula Miron, 2010. ISBN978-80-969803-4-5.
44.
Marcineková, Jarmila. Posledná židovka z Uličskej doliny : najkrajší vek môjho života. Snina :Elinor, 2013. ISBN 978-80-970408-3-3.
45.
Hes, Milan. Dny strachu : osudy ukrývaných Židů na Slovensku v časech vlády Jozefa Tisa. Praha : EPOCHA, 2013. ISBN 9788074251931.Film:

46.
Obchod na Korze [DVD film].1965. Réžia: Ján Kádár, Elmar Klos. Podľa knihy Ladislava Grosmana.
47.
Schindlerov zoznam [film, dráma]. 1993. Réžia Steven Spielberg. Podľa knihy Thomasa Keneallyho.
Články v tlači:
48.
Beňová, Jana. Trpel v koncentráku, skonfiškovali mu majetok, a platil zaň daň [R] / Jana Beňová. In: Sme : Denník. - ISSN 1335-440x. - Bratislava: Sme. - Roč.14, č.148 (2005), s.15.
49.
Farkašová, Michaela. V priebehu štrnástich dní v Osvienčime prišla o celú rodinu [R] / Michaela Farkašová. In: Naše novosti : Týždenník pre okresy Nové Zámky, Komárno a Levice.- ISSN 2448/2000. – Naše novosti: Nové Zámky. - Roč.45/14, č.34 (2005), s.11.
50.
Farkašová, Michaela. V Osvie[n]čime bolo zmarených 1,5 milióna ľudských životov. In: Naše novosti : Týždenník pre okresy Nové Zámky, Komárno a Levice.- ISSN 2448/2000. – Naše novosti: Nové Zámky. - Roč.46/15, č.4 (2006), s.22.
51.
Farkašová, Michaela. Prešli sme Osvienčim. In: Castrum Novum : týždenník občanov mesta Nové Zámky : az Érsekújvári polgárok Hetilapja. - Roč. XIX, m. č. Júl (2009), s. 4.
52.
Roštecká, Mária. Príbeh koncentračného tábora / autor a foto: Mária Roštecká. In: Naše noviny : dvojmesačník obce Palárikovo. - Roč. XIII, č. 3 (2011), s. 14.
Obsahuje použitú literatúru a citát od Georga Santaya
53.
Szabo, Imrich. Mačoda / Ing. Imrich Szabo.
In: Naše noviny : dvojmesačník obce Palárikovo. - Roč. XIII, č. 3 (2011), s. 15.
Literatúra v jazyku maďarskom:
Történelem:
54.
Szita, Szabolcs. Halál eröd. : A munka szolgálat és a hadimunka történetéhez 1944-1945. - Budapest : Kossuth könyvkiadó, 1989.
55.
Kertész, Imre. A holocaust mint kultúra : három elő adás. - 1. vyd. - Budapest : Századvég Kiadó, 1993. - 46 s. - ISBN 963-8384-29-8.
56.
Sas, Andor. A szlovákiai zsidók üldözése 1939-1945 [A] / Sas Andor. - Bratislava : Kalligram Könyvkiadó, 1993. - 260 s. : tab. - ISBN 80-7149-033-4.
57.
Braun, Róbert. Holocaust, elbeszélés, történelem [A] / Róbert Braun. - 1. vyd. - Budapest : Osiris Kiadó, 1995. – 309 s. - (Horror Metaphysicae). - ISBN 963-379-075-1.
58.
Strba, Sándor – Lang, Tamás. Az érsekújvári zsidóság története [A] / Sándor Strba-Tamás Lang. - 1. vyd. - Pozsony : Kalligram, 2004. - 431 s. : 70 s. fotografií. - ISBN 80-7149-591-3.
Szépirodalom:
59.
Anne Frank és Dawid Rubinowicz naplója. Z holandského a poľského originálu preložili Erzsébet F. Solti a Éva Sebök. - [1. vyd.]. –Budapest: Európa Könyvkiadó, 1962. - 431 s.

60.
Bihari, Klára. Az áldozat. - 1. vyd. - Budapest : Kossuth Könyvkiadó, 1968.
61.
Kertész, Imre. Sorstalanság[A] / Imre Kertész. - 13. vyd. - Budapest : Magvetö, [s.a.], 1975. - 333 s. - ISBN 963-14-2164-3 (megjelent digitális formában is, 2005-ben mutatták be a filmet) Irodalmi Nóbel-díjass zerző.
62.
Kielar, Wieslaw. A 290. számú auschwitzi fogoly. Z poľského originálu ...preložila Murányi Beatrix. - Budapest : Kossuth Könyvkiadó, 1981.– ISBN 963-09-1696-7.
63.
Kroó, László. Bölcsöm, koporsóm Buchenwald [A] / Kroó László. - [1. vyd.]. - Budapest : Kossuth Könyvkiadó, 1981. - 229 s. - ISBN 963-09-1786-6.
64.
Kálmán, Márta. Örökség [A] / Kálmán Márta. - [1. vyd.]. - Budapest : Magvetö Könyvkiadó, 1982. - 375 s. – ISBN 963-271-699-X.
65.
Szokolay, Katalin. És a Varsói gettó felkelt.... - Budapest : Kossuth Könyvkiadó, 1983.
66.
Frankl, Viktor E....mégis mondj Igent az Életre! [A] : egy pszichológus megéli a koncentrációs tábort/ Viktor E. Frankl; z nemeckého originálu ... preložili Vera Bruck a Andrea Gorzó. - 1.vyd. - Budapest :PMMK, 1988. - 153 s. - ISBN 963-01-9060-5.
67.
Rózsa, Péter. Ha túléled, halgass! [A] / RózsaPéter. - [1. vyd.]. - [Budapest] : Szabad Tér Kiadó, 1989. - 215 s. - ISBN 963-7810-17.
68.
Wetzler, Alfréd. Jelentés a pokolból. Zo slovenského originálu ... preložila L. Gály Olga. - [1. vyd.]. - Dunajská Streda - Dunaszerdahely : Nap Kiadó, 1993. - 223 s. – ISBN80-85509-11-3.
69.
Špitzer, Juraj. Kétség és remény [A] : esszék, tanulmányok / Juraj Špitzer; zo slovenského originálu ... preložila Judit Mayer. - 1. vyd. - Bratislava-Pozsony : Kalligram Könyvkiadó, 1994.- 292 s. - (Dominó Könyvek-Libertas et civitas). - ISBN 80-7149-089-X.
70.
Zádor, Margit. Emlékfoszlányok [A] / Margit Zádor. - 1. vyd. - Bratislava-Pozsony : Kalligram,2003. - 117 s. – ISBN80-7149-541-7.
Cikkek Ujságban:
71.
Vrabec, Mária. Édes anyánknak köszönhetjük, hogy túléltük [R] : Kováč Klára nénit tizenhét évesen hurcolták el Auschwitzba - a halál táborok tanulsága: ha az emberi aljasságot hagyják elszabadulni, semmi sem szabhat neki határt / Vrabec Mária. In: Új Szó. - ISSN 48271.- Bratislava: Új Szó. - Roč. 58, č. 222 (2005), s. 9.
72.
Vrabec, Mária. Négy nő kapujában / Vrabec Mária; foto SomogyiT ibor. In: Vasárnap : a családnak. - Évf. 44, sz. 16 (2011), o. 8-9. Preklad názvu: V bráne štyroch žien.
73.
Vrabec, Mária. "Az életünkből elveszett egy darab" / szöveg: Vrabec Mária ; kép Somogyi Tibor. In: Vasárnap : a családnak. - Évf. 46, sz. 13 (2013), o. 8-10.
Obsahuje príbeh zo života Marty Weissovej, židovky z Nány, ktorá prežila holokaust.

Vážená pani riaditeľka,
Vážený pán riaditeľ,

Knižnica Antona Bernoláka v Nových Zámkoch a Židovská náboženská obec v Nových Zámkoch, pri príležitosti 70. výročia začiatku deportácie židovského obyvateľstva na južnom Slovensku, vyhlasujú literárnu súťaž pre študentov stredných škôl pod názvom ***Stratení susedia- žili medzi nami.***
Holokaust, ako dejinná udalosť, kruto zasiahol do života židovského obyvateľstva v období druhej svetovej vojny. Celkový počet obetí sa počíta na milióny. Pamätníci i dnes s hrôzou spomínajú na túto nesmierne ťažkú etapu svojho života a s neutíchajúcim bôľom v srdci na svojich stratených blízkych i príbuzných. Nesmieme dopustiť, aby táto tragédia upadla do zabudnutia.
Z úcty k obetiam, ale aj ako memento.
Našim cieľom je podnietiť mladých ľudí k hlbšiemu poznaniu tohto výseku dejín, k zamysleniu sa nad historickými súvislosťami a základnými morálnymi hodnotami ľudstva.

Preto sme sa rozhodli osloviť touto témou študentov stredných škôl a vyhlásiť literárnu súťaž, ktorá ***potrvá do 16.6.2014****.Vyhodnotenie súťaže bude v septembri pri príležitosti Pamätného dňa obetí holokaustu a rasového násilia. Najlepšie práce budú ocenené a publikované.*

Obraciame sa na Vás so žiadosťou o spoluprácu pri realizácii uvedenej súťaže, ktorej propozície tvoria prílohu tohto listu.

Veríme, že podporíte našu myšlienku a do súťaže získame príspevky aj Vašich študentov.

S pozdravom

Mgr. Ľubica Červená
riaditeľka knižnice

Stanovené hodnotiace kritériá pre
Literárnu súťaž STRATENÍ SUSEDIA – žili medzi nami:

1. Dodržanie stanovených podmienok LS
/téma, literárny žáner, termín odovzdania, rozsah, autorizácia/

2. Kvalita práce
/slohová a gramatická úprava/

3. Originalita práce, vlastný vklad

4. Náročnosť práce

5. Vystihnutie zadania

Bodové hodnotenie: 1 – 2 – 3 – 4 – 5

Pomocné znamienka: * / + / -

Pozvánka na koncert a vyhlásenie výsledkov literárnej súťaže

Z vyhlásenia výsledkov literárnej súťaže STRATENÍ SUSEDIA - ŽILI MEDZI NAMI

Vyhlásenie výsledkov literárnej súťaže ***„Stratení susedia – žili medzi nami“***, ktorú pre študentov stredných škôl pod záštitou Nitrianskeho samosprávneho kraja vypísali Knižnica Antona Bernoláka v Nových Zámkoch, Židovská náboženská obec v Nových Zámkoch a Dokumentačné stredisko Holokaustu v Bratislave sa uskutočnilo v nedeľu dňa 21.septembra 2014 o 17.00 hod. v novozámockej Synagóge pri príležitosti koncertu *„Posolstvo lásky v židovskej kultúre“* v podaní AndreaS kvarteta. Koncert bol záverom cyklu spomienkových a kultúrnych podujatí pri príležitosti 70.výročia deportácií Židov z južných oblastí Slovenska a tiež súčasťou celoslovenského programu Týždňa židovskej kultúry.

*Mimoriadne ocenenie – Cenu poroty a knižné dary získala

Zsuzsanna BEŇO študentka Gymnázia Juraja Szondyho Šahy

- za historickú esej *Az ipolysági és palásti zsidóság holokausztja* (*Holokaust Šahanských a Pláštovských Židov)*

Porota ocenila jej formálne a premyslené spracovanie, ktoré súťažiaca obohatila fotodokumentáciou. Práca sa výrazne odlišuje od ostatných prác, predstavuje samostatnú kvalitatívnu kategóriu.

Diplom za 1. miesto v súťaži a knižné dary udelila porota

Rebeke VALÁBKOVEJ študentke Gymnázia V. Mihálika Sereď

- za novelu *Nenájdení – Nenájdení*

Novela bola na vysokej literárnej a štylistickej úrovni. Látka zaujímavo spracovaná. Poskytla dynamické a napínavé čítanie.

Diplom za 2. miesto a knižné dary patrili

Pavlovi KOŠŤÁLOVI študentovi Strednej zdravotníckej školy v Nitre

- za príbeh s vloženou úvahou *Hrdinovia alebo zbabelci?*

Porota ocenila literárne spracovanie príbehu z vlastnej rodiny. Zvýraznenie osobnej revolty v beznádejne vyzerajúcej situácii bolo pozitívnym motívom, príkladom, upozornením súčasníkov, že sa človek nemá odovzdať osudu, ale pokúsiť sa ho zmeniť. Filozofická veta na záver je silnou výpoveďou mladého autora. Vytkla iba faktografickú informáciu – či v roku 1942 na strednom Slovensku hľadali po dedine ukrývajúcich sa židov príslušníci gestapa.

Diplom za 3. miesto a knižné dary získali:

Kristína SCHRONEROVÁ študentka Gymnázia Šurany

- za novelu *Príbeh starej ženy*

Porota ocenila, že súťažiaca primerane využila stručný priestor noviel. Priniesla rozprávačsky zdarný text. Príbeh je zaujímavým pokusom, ako sa vyrovnať s faktom, že medzi nami žijú ľudia, ktorí prežili holokaust a celý nasledujúci život sa s touto skúsenosťou pokúšajú žiť.

Enrik HOLOMÁŇ študent Gymnázia Nové Zámky

- za úvahu (esej) *Aký by bol súčasný svet?*

Porota ocenila originalitu práce, jej dobré zvládnutie po obsahovej aj štylistickej stránke.

Diplom za účasť a knižný dar získali:

Martin ČEREŠ študent Strednej odbornej školy hotelových služieb a obchodu Nové Zámky
- za úvahu (esej) *Holokaust*

Lívia KELEBERCOVÁ študentka Gymnázia Nové Zámky

- za úvahu (esej) *Stalo sa...*

Bianca BLAHÚTOVÁ študentka Strednej odbornej školy hotelových služieb a obchodu Nové Zámky /
- za rozhovor *Zlý svet*

Veronika GOGOVÁ študentka Gymnázia Nové Zámky

- za úvahu *Stratení susedia – žili medzi nami*

Barbora BARUSOVÁ študentka Gymnázia Nové Zámky

- za úvahu (esej) *Holokaust*

Dominika JELÍNKOVÁ študentka Gymnázia Nové Zámky

- za úvahu (esej) *Kto dal človeku právo zabíjať?*

Alexandra ŠALGÓOVÁ študentka Gymnázia Nové Zámky

- za úvahu (esej) *Holokaust*

František FORGÁCH študent Gymnázia Nové Zámky

- za úvahu (esej) *Neblahá história*

Kveta HALÁSOVÁ (Kveta MOROCHOVIČOVÁ–CVYK)

- za báseň *Žltá hviezda* (nesúťažný príspevok)

Štefan NAŠTICKÝ (Števon)

- za báseň *Spomienka na ťažké obdobie* (nesúťažný príspevok)

Knižné dary získali súťažiaci aj pre svoje školy:

- **Gymnázium Juraja Szondyho Šahy** (Zsuzsanna Beňo)
- **Gymnázium V. Mihálika Sereď** (Rebeka Valábková)
- **Stredná zdravotnícka škola Nitra** (Pavol Košťál)
- **Gymnázium Šurany** (Kristína Schronerová)
- **Gymnázium Nové Zámky** (Enrik Holomáň, Lívia Kelebercová, Veronika Gogová, Barbora Barusová, Dominika Jelínková, Alexandra Šalgóová, František Forgách)
- **Stredná odborná škola hotelových služieb a obchodu Nové Zámky** (Martin Čereš, Bianca Blahutová)

Fotodokumentácia z vyhlásenia výsledkov literárnej súťaže

/autor fotografií: Peter Braunfeld/

ISBN 978-80-89733-00-2